

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA KONCENTRACIJE NA TRGU REVIZIJSKIH STORITEV
JAVNIH DRUŽB V SLOVENIJI OD LETA 2011 DO LETA 2014**

Ljubljana, avgust 2016

MARINA ŠTRITOF

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Marina Štritof, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza koncentracije na trgu revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji od leta 2011 do leta 2014, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko dr. Ano Čertanec,

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 10. avgusta 2016

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 TRG REVIZIJSKIH STORITEV	4
1.1 Opredelitev in vrste revizije	5
1.2 Razvoj trga revizijskih storitev	8
1.3 Koncentracija na trgu revizijskih storitev	10
1.4 Zelena knjiga, Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize	14
2 TRŽNA STRUKTURA	17
2.1 Tržni delež.....	19
2.2 Koeficient koncentracije	19
2.3 Herfindahl-Hirschmanov indeks	20
3 EMPIRIČNA RAZISKAVA TRŽNE KONCENTRACIJE JAVNIH DRUŽB V SLOVENIJI.....	21
3.1 Namen, cilj in hipoteze.....	21
3.2 Metode dela	23
4 REZULTATI RAZISKAVE TRŽNE KONCENTRACIJE	25
4.1 Tržni delež.....	25
4.1.1 Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb.....	25
4.1.2 Relativni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah.....	26
4.1.3 Tržni deleži števila naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe.....	27
4.1.4 Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe	28
4.1.5 Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe	30
4.1.6 Tržni deleži vrednosti prihodkov iz naslova izvedenih revizij javnih družb	31
4.2 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks.....	32
4.2.1 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb	32
4.2.2 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah	34
4.2.3 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks števila naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe	35
4.2.4 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe.....	36
4.2.5 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe	38

4.2.6	Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb iz naslova opravljanja revizij javnih družb ...	39
4.3	Preverjanje hipotez.....	41
SKLEP		42
LITERATURA IN VIRI		44

PRILOGE

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Razvrščanje družb po velikosti glede na 55. člen ZGD-1	11
Tabela 2:	Koeficient koncentracije štirih največjih revizijskih družb glede na prihodek iz revidiranja ter HHI indeks za posamezno leto	14
Tabela 3:	Oblike tržnih struktur	18
Tabela 4:	Klasifikacija vrednosti koeficientov CR4 in CR8.....	20
Tabela 5:	Klasifikacija vrednosti HHI indeksov	21
Tabela 6:	Povprečni prihodki javnih družb po revizijskih družbah v letih od 2011 do 2014 (v tisoč EUR).....	29
Tabela 7:	Povprečna cena revizije računovodskih izkazov javnih družb (EUR).....	32
Tabela 8:	CR in HHI indeks vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb	33
Tabela 9:	CR in HHI indeks vrednosti povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah	34
Tabela 10:	CR in HHI indeks vrednosti števila naročnikov revizijskih družb.....	36
Tabela 11:	CR in HHI indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb	37
Tabela 12:	CR in HHI indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb	38
Tabela 13:	CR in HHI indeks vrednosti prihodkov iz naslova opravljanja revizij javnih družb	40

KAZALO SLIK

Slika 1:	Prikaz vrste revidiranja v povezavi z revidirancem	6
Slika 2:	Pregled koncentracije trga revizijskih storitev	13
Slika 3:	Prikaz poteka empirične raziskave.....	24
Slika 4:	Tržni delež vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb.....	25
Slika 5:	Relativni tržni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah	27
Slika 6:	Tržni deleži števila naročnikov revizijskih družb	28
Slika 7:	Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb.....	29
Slika 8:	Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb	30
Slika 9:	Tržni deleži vrednosti prihodkov iz naslova izvedenih revizij javnih družb	31
Slika 10:	HHI indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb.....	34
Slika 11:	HHI indeks povprečnega števila zaposlenih	35

Slika 12: HHI indeks števila naročnikov v revizijskih družbah	36
Slika 13: HHI indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb.....	38
Slika 14: HHI indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb	39
Slika 15: HHI indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb iz naslova opravljanja revizij javnih družb	40

UVOD

Slovenijo tako kot mnoge druge države pesti težava visoke tržne koncentracije na trgu revizijskih storitev in vprašanja:

- Kaj bi se zgodilo v primeru, da ena od sistemsko relevantnih revizijskih družb, kot je skupino največjih mednarodnih revizijskih družb v Zeleni knjigi, Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize (COM(2010) 561 konč., v nadaljevanju Zelena knjiga) poimenovala Evropska komisija, propade?
- Kako sistemsko nepomembne revizijske družbe spodbuditi k vstopu na trg javnih družb, na katerem so mnoge sistemsko pomembne javne družbe, ki lahko s propadom pretresejo ne le nacionalne, temveč tudi svetovne finančne trge?
- Kako odpraviti nekatere vstopne ovire na revizijskih trgih in s tem povečati tržno konkurenčnost?

Na premnoga vprašanja poskušajo odgovoriti tako akademiki, stroka kot tudi zakonodajalec. Izvedene so številne raziskave, med katerimi so pomembnejše: Sikka (2009) je proučeval koncentracijo na trgu revizijskih storitev bank in finančnih institucij, Le Vourc'ha in Moranda (2011) sta proučevala koncentracijo evropskega revizijskega trga in Huber (2011) koncentracijo revizijskega trga Zahodnega sveta.

Številne tuje študije so vključevale tudi slovenske razmere. Dve obsežnejši, ki se nanašata izključno na slovenski trg revizijskih storitev, sta izvedla Skitek (2009, str. 61–98) in Salihovičeva (2014, str. 30–73). Skitek je koncentracijo revizijskega trga proučeval v povezavi z zagotavljanjem finančne neodvisnosti revizijskih družb v obdobju od leta 2001 do leta 2005. Salihovičeva je zajela obdobje od leta 2008 do leta 2011 in proučila koncentracijo celotnega trga revizijskih storitev v Sloveniji.

Skupno vsem raziskavam je potrditev visoke stopnje koncentracije in oligopolne strukture revizijskega trga, ki je zaradi obstoja možnosti kartelnega dogovarjanja med največjimi igralci na trgu nezaželena tržna struktura. V primeru tajnih dogovorov so manjše gospodarske družbe v slabšem položaju v primerjavi z glavnimi akterji, ki tako še naprej povečujejo tržne deleže, omejujejo konkurenco ter postavljajo nove ovire za vstop novih konkurentov na trg (Choi & Zeghal, 1999, str. 3).

Za trg revizijskih storitev ne smemo enostavno sklepati, da visoka tržna koncentracija pomeni manjšo konkurenco. Trg revizijskih storitev je zaradi svojih specifičnosti poseben in večja konkurenca ne bi nujno izboljšala razmer. Deumes, Knechel, Meuwissen, Schelleman in Vanstraelen (2010, str. 7–8) namreč ugotavljajo, da je kljub nizki stopnji koncentracije trga mogoče doseči visoko stopnjo kakovosti storitev.

S tem diplomskim delom želimo prispevati k boljšemu razumevanju razmer, ki vladajo na trgu revizijskih storitev, razumevanju, zakaj so nekatere panoge glede na tržno strukturo daleč od popolne konkurence in da k oblikovanju oligopolne tržne strukture pripomore celo sam zakonodajalec, ki se na drugi strani trudi vzpostaviti večjo konkurenco. V ta namen bo zbrana in proučena domača ter tuja strokovna literatura s področja revidiranja in z njo povezane koncentracije, zakonodaja v tujini in Sloveniji ter pregledane že izvedene raziskave s področja koncentracije trga revizijskih storitev s poudarkom na javnih družbah. V diplomskem delu bomo prikazali porazdelitev tržnih deležev revizijskih družb med letom 2011 in 2014 ter na podlagi teh deležev koeficiente koncentracij ter Herfindahl-Hirschmanov indeks (v nadaljevanju HHI indeks) za slovenski trg revizijskih storitev v obdobju od leta 2011 do leta 2014 s poudarkom na reviziji javnih družb.

Namen empirične raziskave je analizirati problematiko tržne koncentracije na trgu revizijskih storitev v Sloveniji s poudarkom na trgu naročnikov, ki so javne družbe. Raziskava se nanaša na obdobje od leta 2011 do leta 2014.

Pojem javne družbe opredeljuje 99. člen Zakona o trgu finančnih instrumentov (Ur. l. RS, št. 108/2010-UPB3, 78/11, 55/12, 105/12, – ZBan-1J, 63/13, – ZS-K, 30/16, 44/16 –ZRPPB, v nadaljevanju ZTFI) kot vsakega »izdajatelja, katerega vrednostni papirji so uvrščeni v trgovanje na organiziranem trgu v Republiki Sloveniji ali v drugi državi članici« Evropske unije. Javne družbe so zavezane posebnim obveznostim razkrivanja nadzorovanih informacij, ki so določene v 3. poglavju ZTFI. V skladu s 24. členom ZTFI slovenske javne družbe po zakonu nadzira Agencija za trg vrednostnih papirjev.

Revizijska družba je v 3. členu Zakona o revidiranju (Ur. l. RS, št. 65/2008, v nadaljevanju ZRev-2) opredeljena kot družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je organizirana kot gospodarska družba po Zakonu o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 65/2009-UPB3, 33/2011, 91/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013, 55/2015, v nadaljevanju ZGD-1) in ima veljavno dovoljenje Slovenskega inštituta za revizijo (v nadaljevanju Inštitut) za opravljanje storitev revidiranja ali kot pooblaščen revizor, ki samostojno opravlja storitve revidiranja kot samostojni podjetnik posameznik in ima veljavno dovoljenje Inštituta za opravljanje storitev revidiranja. Gospodarska družba je po 3. členu ZGD-1 definirana kot pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost, samostojni podjetnik posameznik pa kot fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja. Poudarimo naj, da ZRev-2 torej kot revizijsko družbo opredeljuje tudi samostojnega podjetnika posameznika, ki pa ga ZGD-1 ne opredeljuje kot družbo.

Pooblaščen revizor je v skladu s 3. členom ZRev-2 opredeljen kot fizična oseba, ki ima za opravljanje dejavnosti obveznih revizij veljavno dovoljenje pristojnega organa države članice Evropske unije in ima v skladu z ZRev-2 veljavno dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega revizorja.

Cilj empirične raziskave je dokazati, da je koncentracija na trgu revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji v obdobju od leta 2011 do leta 2014 izrazito drugačna v primerjavi s koncentracijo, ko se analizira celoten trg revizijski storitev ter da je stopnja koncentracije odvisna tudi od vrste neodvisnih spremenljivk, ki so upoštevane pri izračunu tržnih deležev in s tem mer koncentracije. Pri tem naj poudarimo, da bomo obravnavali koncentracijo z ekonomskega vidika v smislu tržnih deležev posameznih podjetij ali skupine podjetij, ki si konkurirajo na skupnem trgu, pri čemer je koncentracija posledica večje učinkovitosti podjetij z večjo tržno močjo, in ne pravnega, kot koncentracijo opredeljuje Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence (Ur. l. RS, št. 36/2008, 40/2009, 26/2011, 87/2011, 57/2012, 39/2013 odl. US, 63/2013 – ZS-K, 33/2014, 76/2015, v nadaljevanju ZPOmK-1). 10. člen ZPOmK-1 koncentracijo opredeli kot trajnejšo spremembo kontrole nad podjetjem v smislu združitve neodvisnih podjetij ali delov podjetja, prevzemom kontrole nad podjetjem, delom podjetja ali več podjetij s strani fizičnih oseb ali pravnih oseb ter v smislu ustanovitve skupnega podjetja, ki ga ustanovita dve ali več neodvisnih podjetij, pri tem pa ima novoustanovljeno podjetje vse funkcije samostojnega podjetja z daljšim trajanjem.

Ciljno ugotovitev bomo podkrepili s kvantitativno raziskavo javno dostopnih primarnih in sekundarnih podatkov o revizijskih družbah ter javnih družbah. Vsi podatki se bodo nanašali na obdobje med letoma 2011 in 2014.

Kvantitativna raziskava bo temeljila na izračunu tržnih deležev, relativnih deležev, koeficientov koncentracije ter HHI indeksov z namenom analizirati tržno koncentracijo revizijskega trga v odvisnosti od neodvisnih spremenljivk:

- vseh prihodkov revizijskih družb v Sloveniji od leta 2011 do leta 2014;
- relativnega deleža povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah;
- števila naročnikov, ki so javne družbe;
- vrednosti vseh prihodkov naročnikov, ki so javne družbe;
- vrednosti sredstev naročnikov, ki so javne družbe;
- vrednosti vseh prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb, pri čemer so prihodki izračunani na podlagi cen revizij, razkritih v letnih poročilih javnih družb. Obveza razkrivanja zneska, porabljenega za revizorja, je določena v 2. točki četrtega odstavka 69. člena ZGD-1.

Ugotovitve raziskave bodo potrdile ali ovrgle tri hipoteze:

- hipoteza 1: Koncentracija revizijskega trga za javne družbe se je od leta 2011 do leta 2014 povečala.
- hipoteza 2: Tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe kaže visoko stopnjo koncentracije oz. tržna struktura kaže na strog oligopol.

- hipoteza 3: Tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe je v obdobju od leta 2011 do leta 2014 specifično drugačna od tržne koncentracije celotnega revizijskega trga v enakem obdobju.

Diplomsko delo vsebuje štiri poglavja. Prvo in drugo poglavje predstavljata teoretičen del diplomskega dela, tretje in četrto poglavje pa empirični del, v katerem bodo predstavljeni izsledki lastne raziskave trga revizijskih storitev v obdobju od leta 2011 do leta 2014.

V prvem poglavju teoretičnega dela bo kratko predstavljena osnovna opredelitev revizije s poudarkom na zunanji reviziji oz. reviziji računovodskih izkazov. Predstavljen bo razvoj revizijskega trga vse od prvih zametkov revizije do revizije kot jo poznamo danes, ko trg obvladujejo mednarodne revizijske družbe. Izpostavili bomo izsledke že izvedenih raziskav tržne koncentracije slovenskega trga revizijskih storitev. Predstavljena bo Zelena knjiga, ki jo je zaradi potrebe po reformi revizijskega trga izdala Evropska komisija. V drugem poglavju bomo predstavili oblike tržnih struktur in mere koncentracij, ki bodo uporabljene v empiričnem delu.

V tretjem poglavju se bomo osredotočili na predstavitev namena analize koncentracije na trgu revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji od leta 2011 do leta 2014, predstavljeni bodo cilji in hipoteze ter metode dela pri izvedbi analize. V četrtem poglavju bomo na podlagi izhodišč, izbranih metodologij in danih omejitev povzeli rezultate analize tržnih deležev, koeficientov koncentracije ter HHI indeksa ter zaključili s preveritvijo postavljenih hipotez ter sklepom.

1 TRG REVIZIJSKIH STORITEV

Trg je prostor, kjer pridejo v stik prodajalci (ponudniki) in kupci (povpraševalci) in se na njem odločajo o oceni in prodani (kupljeni) količini blaga ali storitev. Učinkovitost in način sta opredeljena s tekmovanjem tržnih subjektov oz. s konkurenco, vsi skupaj pa si prizadevajo doseči svoj cilj. Glas (1999, str. 72–73) opredeli več dejavnikov, ki vplivajo na konkurenco na nekem trgu:

- število kupcev in prodajalcev;
- stopnja diferenciacije ali homogenosti blaga;
- stopnja mobilnosti produkcijskih faktorjev.

Beseda revizija je latinskega izvora in izhaja iz besede "revidere", kar pomeni ponovno videti. Slovar slovenskega knjižnega jezika (Slovenska akademija znanosti in umetnosti & Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 2014, str. 441) besedo opredeli kot: »1. pregled poslovanja, dokumentov zaradi ugotavljanja skladnosti s predpisi, zakoni« ter kot »2. pregled kakega dokumenta, besedila, da se ugotovi pravilnost, ustreznost«.

1.1 Opredelitev in vrste revizije

ZRev-2 v 1. točki 3. člena revidiranje pojmuje kot »revidiranje računovodskih izkazov, druge posle dajanja zagotovil in posle opravljanja dogovorjenih postopkov, ki se izvajajo na podlagi pravil Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov s področij revidiranja, dajanja zagotovil in etike«. V istem členu ZRev-2 je revidiranje računovodskih izkazov opredeljeno kot »preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja«. Prav tako 3. člen ZRev-2 opredeljuje druge posle dajanja zagotovil kot »revidiranje razen revidiranje računovodskih izkazov, posli preiskovanja in drugi posli dajanja zagotovil, kot so opredeljeni v pravilih Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov« in posle opravljanja dogovorjenih postopkov kot »storitve revizijske narave, opravljene na podlagi dogovora med revizijsko družbo in organizacijo ali kako tretjo stranko, kot so opredeljene v pravilih Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov«. V skladu s 5. točko 3. člena ZRev-2 so pravila Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov »Mednarodni standardi revidiranja in drugi mednarodni standardi, okvirna določila, stališča in kodeks etike, ki jih izdaja Mednarodna zveza računovodskih strokovnjakov in so povezani z revidiranjem«.

Po Turku (2000, str. 644) je revidiranje posebna zvrst nadziranja in s tem funkcija presojanja pravilnosti in odpravljanja nepravilnosti. Je tudi najvišja zvrst nadziranja, ki ga opravljajo izvedenci revizijske stroke nad dogodki, ki so se že zgodili. Revidiranje izvajajo organi, ki niso vključeni v nadzirano delovanje in tudi ne delujejo po načelu stalnosti. Revizorji vrednotijo trditve, povezane s predmetom nadziranja, o svojih ugotovitvah pa poročajo uporabnikom, ki jih te informacije zanimajo, da bi na tej podlagi lahko ustrezno ukrepali.

Taylor in Glezen (1996, str. 32) opredeljujeta revizijo kot »sistematične postopke nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih za ugotavljanje stopnje skladnosti teh uradnih trditev z uveljavljenimi sodili in poročanje o izsledkih zainteresiranim uporabnikom«.

Kavčičeva (2000, str. 108) revidiranje opredeljuje kot postopek preverjanja, presojanja in ocenjevanja, usmerjeno v prihodnost. Revizija namreč odkriva pomanjkljivosti, do katerih je prišlo v preteklosti z namenom odkritja drugačnih možnosti za naprej.

V ožjem pomenu glede na cilje ločimo revizijo na (Odar, 2010, str. 46):

- gospodarsko revidiranje dveh vrst:
 - revidiranje računovodskih izkazov. Revizorjeva naloga v okviru te vrste je oblikovati strokovno mnenje, ali so pregledovane računovodske informacije realna in poštena

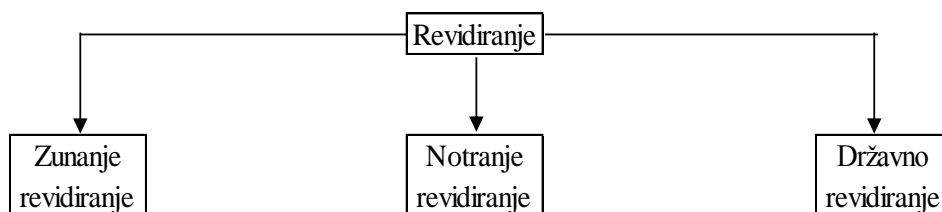
slika poslovanja revidiranca. Revizor tako preverja pravilnost podatkov in metod, ki so bile uporabljene pri izdelavi računovodskih izkazov;

- revidiranje skladnosti s predpisi. To zvrst revizije najpogosteje opravljajo organi nadzora proračuna, pri čemer preverjajo, ali so se pri delovanju upoštevali državni predpisi, sprejeti notranji pravilniki, poklicne norme in drugi predpisi;
- revidiranje poslovanja. Revidiranje poslovanja se nanaša na vse temeljne poslovne funkcije (nakupna, proizvodna, prodajna, tehnična in finančna funkcija), upravljalne funkcije (načrtovanje, pripravljanje in nadziranje) in informacijske funkcije (obravnavanje preteklih dogodkov, analiziranje planskih podatkov, nadziranje obravnave in analiziranje podatkov).

Revizijo ločimo tudi na to, kdo revizijo opravlja (Taylor & Glezen, 1996, str. 35):

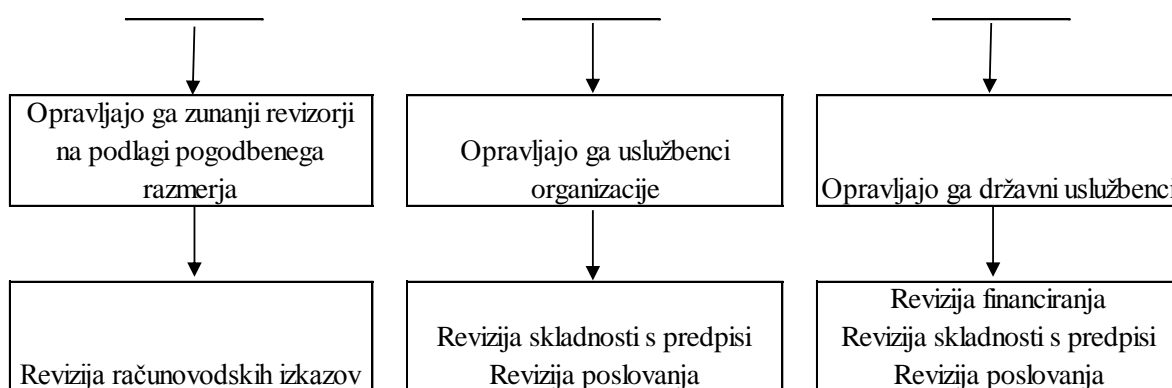
- državno revidiranje: slednjega opravljajo organi nadzora državnega organa. Ločimo davčno revidiranje in revidiranje državnega financiranja ali proračunsko revidiranje. Cilj davčnega revidiranja je preučiti, ali so bili davki pravilno obračunani in plačani skladno z veljavno zakonodajo. Cilj proračunskega revidiranja je preučiti namensko porabo proračunskih in drugih državnih sredstev v skladu s predpisi ter preučiti pravilnost poročanja o tem;
- notranje revidiranje: opredeljeno je kot neodvisno presojanje, katerega namen je preiskovanje in vrednotenje delovanja podjetja. Notranji revizorji so prisotni v vseh večjih podjetjih, lahko pa tudi manjših, kjer lastniki ali vodstvo sklepa, da obstaja večja verjetnost nepravilnosti in gospodarskega kriminala. Torej predstavljajo oporo poslovodstvu in nadzornemu organu v podjetju;
- zunanje revidiranje: to zvrst opravljajo veščaki oz. pooblaščen revizorji v okviru revizijske družbe oz. kot prosti poklic. V organizaciji, kjer opravljajo revidiranje, niso zaposleni, v proces nadzora vstopajo po naročilu lastnikov oz. vodstva organizacije.

Slika 1: Prikaz vrste revidiranja v povezavi z revidirancem

se nadaljuje

Slika 1: Prikaz vrste revidiranja v povezavi z revidirancem (nad.)

Vir: H. D. Taylor & G. W. Glezen, *Revidiranje - zasnove in postopki*, 1996, str. 38.

Ker v raziskovalnem delu diplomskega dela raziskujemo koncentracijo trga revizijskih storitev, kjer revizije opravljajo zunanji revizorji, bomo v nadaljevanju podrobneje predstavili pojem »zunanje revidiranje«.

Koletnik (2008, str. 9–12) zunanjo revizijo opredeljuje kot gospodarsko dejavnost, kjer po naročilu lastnikov, upnikov, poslovodstva ali drugih preizkušajo in ocenjujejo pravilnost in resničnost stanj, postopkov in dejstev v podjetju ali drugih poslovnih subjektih. Zunanja revizija omogoča nepristransko presojo delovanja in organiziranosti poslovnih procesov organizacije. Od zunanjih revizorjev, ki se z revizijo ukvarjajo poklicno ali znotraj revizijske družbe, se zahteva visoko strokovno znanje, velika etična in moralna odgovornost, kar se tudi preverja.

Taylor in Glezen (1996, str. 259) sta mnenja, da je cilj zunanjih revizij računovodskih izkazov izraziti mnenje o poštenosti predstavljenega finančnega položaja, izida poslovanja ter finančnih tokov v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi standardi. Kljub temu, da revizor podaja mnenje o celoti in ne o posameznih postavkah izkazov, mora biti revizija izvedena podrobno in zadovoljivo. Slednje pomeni, da je potrebno pridobiti ustrezne podlage za vse materialne postavke v izkazih in šele na podlagi teh revizor izrazi svoje mnenje o računovodskih izkazih kot celoti.

Po Odarju (2008, str. 2–3) zunanje revidiranje pravne osebe izvajajo samostojni revizorji ali revizijske družbe, ki storitve opravljajo na podlagi revizijskih pogodb. Glede na predmet revidiranja pod zunanje revidiranje uvrščamo revidiranje računovodskih izkazov in revidiranje poslovanja. Med naštetima vrstama revidiranja je ključna razlika v tem, da je revidiranje računovodskih izkazov urejeno z zakonom, revidiranje poslovanja pa ne in ima bolj svetovalno naravo.

1.2 Razvoj trga revizijskih storitev

Težko je določiti, od kdaj obstaja revizija, lahko pa trdimo, da začetki tega poklica segajo vsaj v 15. stoletje, ko so revizorji preverjali zapise bogatih angleških gospodinjestev v smislu preprečevanja in odkrivanja prevar pri zatajitvi davščin. Iz Anglije se je poklic revizorja razširil v Ameriko in ostale razvite države (Carmichael, Wilingham & Schaller, 1996, str. 2–3).

Glaser (1993, str. 15–16) je zgodovinski razvoj revidiranja v Angliji razčlenil takole:

- s sprejetjem angleškega Zakona o družbah leta 1844 (angl. *Joint Stock Company Act 1844*) so bili postavljeni temelji revidiranja kot ga poznamo danes. Sprva je bila sprejeta zahteva, da revizor poroča le o bilanci stanja in ne tudi o izkazu poslovnega izida, kajti revizija je služila le kot zagotovilo posojilodajalcem, da so njihovi vložki varni;
- leta 1880 je bil ustanovljen Inštitut potrjenih računovodij Anglije in Walesa (angl. *Institute of Chartered Accountants in England and Wales*). Ustanovljen je bil na podlagi Kraljeve ustanovne listine (angl. *Royal Charter*). Revizije so bile osredotočene na denarne transakcije ter na odkrivanje napak in prevar pri transakcijah;
- leta 1900 je bil sprejet Zakon o družbah (angl. *Companies Act 1900*), ki je prvič poudarjal revizorjevo neodvisnost pri pregledovanju in da le-ta ne bi smel biti zaposlen v revidiranem podjetju. Revizija je zajela tudi področje računovodskih listin in računovodskih izkazov;
- leta 1929 je bil sprejet Zakon o družbah (angl. *Companies Act 1929*), ki je prenesel odgovornost za odkrite napake na direktorje podjetij;
- leta 1949 je bil sprejet Zakon o družbah (angl. *Companies Act 1948*), ki je prvi prinesel večje spremembe, in sicer, da je potrebno v revizorjevem mnenju omeniti:
 - ali je revizor uspel pridobiti vse potrebne razlage in podlage;
 - ali je podjetje ustrezno pripravilo računovodske evidence in ali so le-te v skladu z bilanco stanja in izkazom poslovnega izida;
 - ali računovodski izkazi dajejo pošteno in resnično sliko poslovanja na dan zaključka poslovnega leta.

Po letu 1967 je bilo v Angliji sprejetih več dopolnitev in sprememb Zakona o družbah iz leta 1948 (angl. *Companies Act 1948*), in sicer (Glaser, 1993, str. 17–18):

- revizijo mora izvajati za to usposobljen in potrjen revizor (leta 1967);
- podrobneje so bila določena imenovanja, odpovedi, odpustitve, usposobljenost, pravice ter dolžnosti revizorja (leta 1976);
- določena je bila kazenska odgovornost direktorjev (leta 1976);
- pojavila se je ločnica med javnimi in zasebnimi družbami in s tem tudi drugačen pristop pri revidiranju ene in druge (leta 1980);

- sprejeta so bila pravila za načine poročanja za majhna in srednje velika podjetja (leta 1981);
- nadzornemu organu je bila dodeljena odgovornost, da pooblašča in nadzoruje vse registrirane pooblaščne revizorje s ciljem, da se dokončno vzpostavi standarde revizijskih storitev in integriteto le-teh.

Razvoj slovenske revizijske stroke je bil bliskovit, saj je morala Slovenija z osamosvojitvijo do tedaj vpeljane kontrole vzpostaviti od začetka. Navedemo naj samo nekaj ključnih mejnikov:

- leta 1991 naloge nekdanje Službe družbenega knjigovodstva, katere naloga je bila predvsem evidenčna, kontrolna, informativno-analitična, prevzame Služba družbenega knjigovodstva Republike Slovenije;
- leta 1994 naloge Službe družbenega knjigovodstva Republike Slovenije preidejo na Agencijo Republike Slovenije za plačilni promet, nadziranje in informiranje;
- leta 1993 je bil sprejet Zakon o revidiranju (ZRev, Ur. l. RS, št. 32/1993) in ustanovljen Slovenski inštitut za revizijo;
- leta 1994 začne veljati Zakon o računskem sodišču (ZRacS, Ur. l. RS, št. 48/1994), ki je vzpostavil nov sistem nadzora proračunskih sredstev.

Tudi Evropska unija je na področju revidiranja sprejela pravne akte, in sicer:

- Direktiva Sveta 78/660/EGS z dne 25. julija 1978 o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb (Ur. l. EU, L 222/78);
- Direktiva Sveta 83/349/EGS z dne 13. junija 1983 o konsolidiranih računovodskih izkazih (Ur. l. EU, L 193/83);
- Direktiva Sveta 86/635/EGS z dne 8. decembra 1986 o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij (Ur. l. EU, L 372/86);
- Direktiva Sveta 91/674/EGS z dne 19. decembra 1991 o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic (Ur. l. EU, L 374/91);
- Direktiva 2006/43/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. maja 2006 o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze, spremembi direktiv Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS ter razveljavitvi direktive Sveta 84/253/EGS (Ur. l. EU, L 157/87, v nadaljevanju Direktiva 2006/43/ES);
- Uredba (EU) št. 537/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa in razveljavitvi Sklepa Komisije 2005/909/ES (Ur. l. EU, L 158/77, v nadaljevanju Uredba 537/2014);
- Direktiva 2014/56/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila o spremembi Direktive 2006/43/ES o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze (Ur. l. EU, L 158/77, v nadaljevanju Direktiva 2014/56/EU).

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je bilo potrebno takratne zakonske in podzakonske akte uskladiti z zakonodajo Evropske unije. Tako je bil na podlagi Direktive 2006/43/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. maja 2006 o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze, spremembi direktiv Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS ter razveljavitvi direktive Sveta 84/253/EGS (Ur. l. EU, L 157/87, v nadaljevanju Direktiva 2006/43/ES) leta 2008 sprejet ZRev-2.

Določila Uredbe 537/2014 in Direktive 2014/56/EU pa je zakonodajalec v slovensko zakonodajo vnesel z ZRev-3, ki je v času priprave diplomskega dela v javni razpravi. Cilj predlaganega ZRev-3 na področju revizije je natančneje opredeliti vlogo pooblaščenega revizorja in okrepiti njegovo neodvisnost ter strokovno skrbnost, narediti trg revizijskih storitev bolj dinamičen in olajšati tudi čezmejno opravljanje storitev obvezne revizije ter izboljšati nadzor nad pooblaščenimi revizorji.

1.3 Koncentracija na trgu revizijskih storitev

Ghosh in Lustgarten (2005, str. 2) sta mnenja, da za trg revizijskih storitev velja, da kaže znake oligopolne tržne strukture. Trg namreč obvladujejo mednarodne revizijske družbe, ki se izogibajo cenovni konkurenci, ki lahko vodi v cenovno vojno. Cenovna konkurenca je prisotna pri manjših revizijskih družbah, medtem ko se nižanju cen mednarodne revizijske družbe izogibajo, saj se zavedajo, da bi s tem škodile tudi sebi, ker bi tudi same morale znižati cene, če bi želele ohraniti tržne deleže. Tržno moč si konkurenti na oligopolnem trgu tako raje povečujejo preko necenovnih elementov, kot so: dodatne storitve, reference in poudarjanje kakovosti.

Samuelsona in Nordhaus (2002, str. 138) o oligopolni strukturi menita, da le-ta dopušča višjo razliko v ceni kot popolna konkurenca, v kateri naj bi konkurenti na trg vstopali, dokler se cena proizvoda/storitve ne izenači z mejnimi stroški oz. je razlika v ceni enaka nič.

Z vidika trga revizije je oligopolna struktura posledica omejitev in značilnosti revizije kot storitve (Skitek, 2009, str. 58–59):

- ki se zaradi zakonskih okvirjev opravlja na enem trgu, širjenje na tuje trge pa je močno omejeno;
- ki je zakonsko predpisana in jo je podjetje, zavezano k reviziji računovodskih izkazov, dolžno naročiti;
- za izvajanje katere je potrebno imeti ustrezna znanja;
- za katero ne obstajajo substituti;
- ki je pomembna zaradi varovanja javnega interesa in ne le interesa naročnika;
- katere glavni dejavnik izbire je cena, saj uporabniki v večini nimajo ustreznih znanj, da bi presojali o kakovosti;

- katere rezultat je revizorjevo poročilo, ki ne odraža količine vloženega dela in znanja;
- pri kateri ima revizijska družba odgovornost tako do lastnika revidiranega podjetja, ki ga izbere, kot tudi do vodstva podjetja, ki plača ceno revizije.

Zaradi navedenih značilnosti storitev revidiranja je vzpostavitev popolne konkurence dvorezen meč; predvsem, če upoštevamo, da revizija računovodskih izkazov javne družbe ni posledica lastne izbire, temveč je ob izpolnjevanju pogojev zakonsko predpisana. Kot določa prvi odstavek 57. člena ZGD-1 so k reviziji zavezane velike in srednje kapitalске družbe ter dvojne družbe.

Merila za določanje velikosti družb opredeljuje prvi odstavek 55. člena ZGD-1, in sicer na podlagi povprečnega števila delavcev v poslovnem letu, čistih prihodkov od prodaje in vrednosti aktive. Družbe se v skladu z merili, ki jih prikazuje Tabela 1, razvrščajo na podlagi podatkov zadnjih dveh zaporednih poslovnih let na bilančni presečni dan bilance stanja, pri čemer mora družba izpolnjevati vsaj dve od treh meril.

Tabela 1: Razvrščanje družb po velikosti glede na 55. člen ZGD-1

Družba \ Merilo	Povprečno število delavcev	Čisti prihodki od prodaje	Vrednost aktive
Mikro družba	do 10	od 0,7 mio EUR	do 0,35 mio EUR
Majhna družba	od 10 do 50	od 0,7 do 8 mio EUR	od 0,35 do 4 mio EUR
Srednja družba	od 50 do 250	od 8 do 40 mio EUR	od 4 do 20 mio EUR
Velika družba	več kot 250	več kot 40 mio EUR	več kot 20 mio EUR

Vir: Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list RS št. 65/2009-UPB3, 33/2011, 91/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013, 55/2015.

Ne glede na navedena merila se za velike družbe v skladu s 55. členom ZGD-1 štejejo tudi subjekti javnega interesa, borza vrednostnih papirjev in družbe, ki v skladu s 56. členom ZGD-1 pripravljajo konsolidirana letna poročila. Subjekte javnega interesa opredeljuje 53. člen ZGD-1 kot družbe, s katere vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, kreditne institucije ter zavarovalnice.

Dvojna družba pa je v skladu s 152. členom ZGD-1 »komanditna družba, v kateri je edini komplementar družba, pri kateri ni osebno odgovornih družbenikov ali so vsi komplementarji take družbe«.

Od leta 1989 poteka intenziven proces združevanja revizijskih družb, ki so močno vplivale na tržno strukturo revizijskega trga kot ga poznamo danes. Kot prikazujemo na spodnji sliki (Slika 2), je na trgu revizijskih storitev pred prvo združitvijo nastopalo osem glavnih akterjev oz. skupina BIG 8, ki so jo sestavljale družbe: Arthur Andersen, Peat Marwick Mitchell, Coopers & Lybrand, Touche Ross, Price Waterhouse, Deloitte Haskins & Sells, Arthur

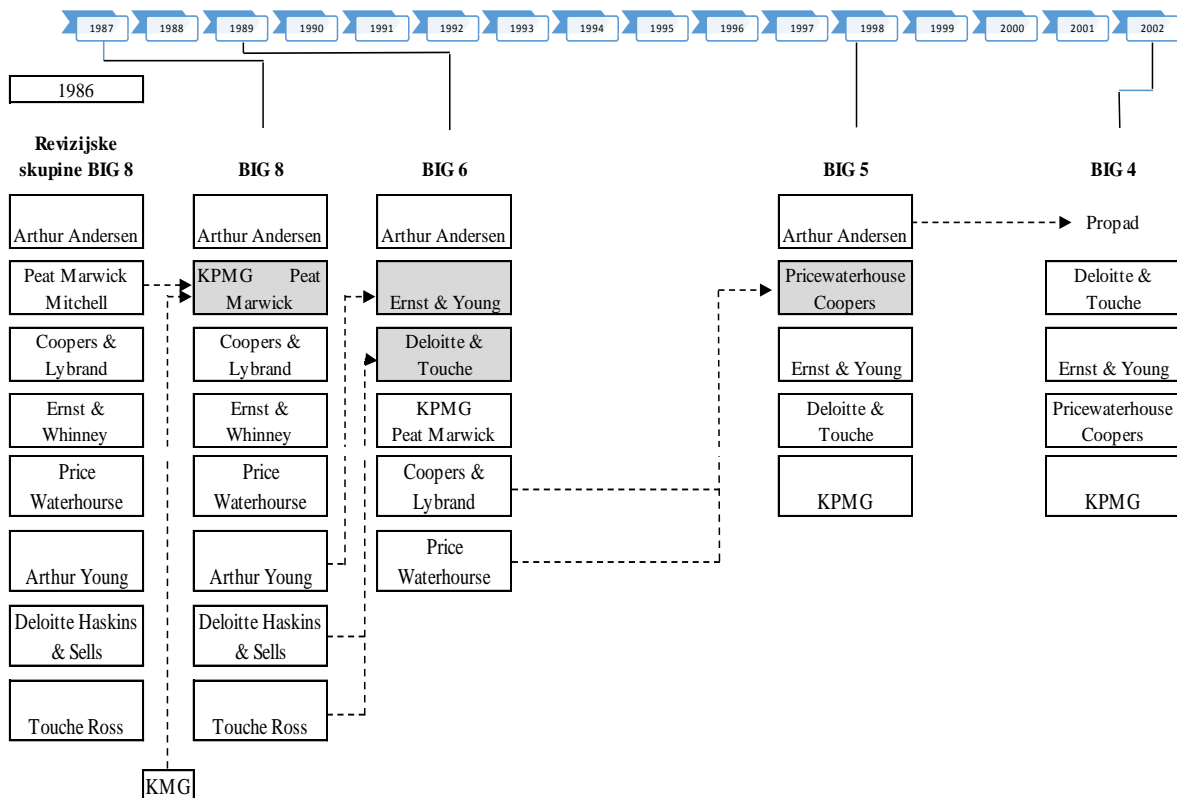
Young ter Ernst & Whinney. Leta 1989 je prišlo do združitve zadnjih dveh, ki je bila po mnenju nadzornih organov dovoljena, ker naj ne bi negativno vplivala na konkurenčnost revizijskega trga (Thavapalan, Moroney & Simnett, 2002, str. 155).

Leta 1998 je Evropska komisija odobrila združitev družb Price Waterhouse s Coopers & Lybrand. Po združitvi je nastala družba PricewaterhouseCoopers in iz BIG 6 je nastala nova skupina BIG 5. Kljub temu, da ni bilo pričakovano občutne prerazporeditve tržnih moči glavnih akterjev, je bil to zametek oblikovanja oligopolne tržne strukture revizijskega trga. Slednjega se je Evropska komisija že močno zavedala, ko sta združitve leta 1997 predlagali družbi KPMG in Ernst & Young, saj združitve slednjih dveh zaradi možnih negativnih vplivov na konkurenčnost revizijskega trga, ni odobrila (Feldman, 2006, str. 16).

Zadnji vidnejši korak k oblikovanju močne oligopolne strukture se je zgodil po propadu podjetja Enron in revizijske družbe Arthur Andersen leta 2002, ko je s trga odšel še en resen konkurent. Na trgu je tako "zavladala" skupina štirih revizijskih družb oz. BIG 4, ki jo še danes sestavljajo KPMG, Ernst & Young, Deloitte ter PricewaterhouseCoopers. Ameriški škandal, propad podjetja Enron, je odprl nešteto vprašanj, ki so omajala zaupanje v revizijsko stroko in jo opozoril na problematiko koncentracije na trgu revizijskih storitev. Evropska komisija je v luči iskanja izboljšav leta 2010 izdala Zeleno knjigo, ki jo bomo podrobneje predstavili v točki 1.4 diplomskega dela.

Na Sliki 2 je grafično prikazan potek združevanj največjih revizijskih družb kot je potek predstavil Vrhovni revizijski urad v ZDA (angl. U.S. General Accounting Office) vse od leta 1986, ko je revizijski trg obvladovalo 8 revizijskih družb, ki so predstavljale skupino BIG 8. V letu 1989 je revizijski trg obvladovalo 6 revizijskih družb oz. družbe skupine BIG 6, od leta 2002 do danes pa svetovni revizijski trg obvladujejo 4 revizijske družbe oz. družbe skupine BIG 4.

Slika 2: Pregled koncentracije trga revizijskih storitev

Vir: U. S. General Accounting Office, *Audits of Public Companies – Continued Concentration in Audit Market for large Public Companies does not call for Immediate Action*, 2008, str. 9.

Tako na ravni Evropske unije kot na svetovni ravni obstaja precej študij o koncentraciji trga revizijskih storitev. Predstavili bomo dve, ki sta obravnavali koncentracijo slovenskega revizijskega trga.

Skitek (2009, str. 61–98) je v okviru raziskave konkurenčnosti trga revizijskih storitev kot dejavnik finančne odvisnosti oz. neodvisnosti za obdobje od leta 2002 do leta 2005 računal vrednosti HHI indeksa na podlagi prihodkov iz revidiranja in v odvisnosti od velikosti naročnikov. Družbe je ločil na srednje, male, velike in opredelil družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organiziran trg.

Sklepna ugotovitev raziskave je bila, da je slovenski revizijski trg v proučevanem obdobju od leta 2002 do leta 2005 šibko srednje koncentriran ter da vrednost HHI indeksa skozi proučevano obdobje pada. Na drugi strani pa je ugotovil zelo močno koncentracijo trga revizijskih storitev družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, saj je bila ugotovljena vrednost HHI indeksa v večini primerov večja od 2000. Iz slednjega je bila izpeljana ugotovitev, da je slovenski trg revidiranja oligopolen le v omejenem obsegu. Skitkove (2009, str. 62) ugotovitve predstavljamo v Tabeli 2.

Tabela 2: Koeficient koncentracije štirih največjih revizijskih družb glede na prihodek iz revidiranja ter HHI indeks za posamezno leto

Največje revizijske družbe	2002		2003		2004		2005	
	(v %)	Kumulativa	(v %)	Kumulativa	(v %)	Kumulativa	(v %)	Kumulativa
1.	28,8	28,8	25,7	25,7	26,7	26,7	24,1	24,1
2.	17,3	46,1	17,9	43,6	18,5	45,2	19,3	43,5
3.	9,1	55,2	11,4	55,0	9,8	55,0	9,4	52,8
4.	9,0	64,2	9,7	64,7	8,3	63,3	8,2	61,02
HHI	1357		1265		1258		1130	

Vir: M. Skitek, Kritična obravnava zagotavljanja finančne neodvisnosti revizijskih družb pri revidiranju računovodskih izkazov, 2009, str. 62.

Druga obsežnejša raziskava je bila narejena leta 2014. V njej je Salihovičeva (2014, str. 30-73) analizirala celoten trg revizijskih storitev v Sloveniji v obdobju od leta 2008 do leta 2011. Analizirala ga je na podlagi neodvisnih spremenljivk: vrednost prihodkov od prodaje revizijskih družb, povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah, števila naročnikov revizijskih družb, števila naročnikov, razdeljenih glede na to, ali naročnik kotira ali ne na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev, glede na naročnikovo dejavnost, glede na statistično regijo, iz katere prihaja naročnik, vrednosti prihodkov od prodaje naročnikov ter vrednosti naročnikovih sredstev.

Ključne ugotovitve izredno obsežne raziskave Salihovičeve so bile:

- štiri največje revizijske družbe tvorijo oligopolno tržno strukturo s srednje visoko tržno koncentracijo (trg revizijskih družb);
- štiri največje revizijske družbe tvorijo strog oligopol pri naročnikih, ki kotirajo na organiziranem trgu;
- koncentracija na trgu revidirancev, ki kotirajo na organiziranem trgu, je višja od tiste v segmentu revidirancev, ki ne kotirajo na organiziranem trgu;
- srednje velike in male revizijske družbe obvladujejo trg naročnikov, ki ne kotirajo na borzi;
- velike gospodarske družbe se za obvezno zunanjo revizijo računovodskih izkazov raje odločajo pri večjih revizijskih družbah;
- kazalniki koncentracije so v proučevanem obdobju od leta 2008 do leta 2011 naraščali.

1.4 Zelena knjiga, Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize

Korak k potrebni reformi revizijske stroke, ki so ji mnogi pripisovali sokrivdo za nastanek finančne krize, ki je leta 2008 pretresla evropski trg, je bila izdaja Zelene knjige leta 2010. S tem je bila odprta razprava, na katero so bile pozvane različne interesne skupine, kot so:

akademiki, člani upravnih in revizijskih odborov, komisijskih odborov in predvsem revizorji.

Izpostavljena področja Zelene knjige, ki nakazujejo na to, da se revizijska stroka zaveda potrebe po reformi, so bila:

- vloga revizorjev: z vidika uporabnika bi se revizija morala "vrniti k bistvu stvari", ki je verodostojnost in poštenost računovodskih izkazov. Opažanja komisije so namreč bila, da se revizija bolj kot na verodostojnost in poštenost pri svojem delu usmerja k cilju, da so računovodski izkazi izdelani v skladu z veljavnim okvirom poročanja o finančnem položaju revidirane družbe. Revizije bi morale biti pri razkritjih v računovodskih izkazih s stališča uporabnikov kritičnejše do vodstva, revizije pa pogostejše. Izboljšave bi bile potrebne tudi na področju komunikacije tako ožjega kroga udeležencev (notranji revizor, zunanji revizor, revizijski odbor) kot tudi ožjega kroga udeležencev z zainteresirano javnostjo. Razmisliti bi bilo potrebno tudi o razširitvi revizorjevih pristojnosti ocenjevanja informacij o prihodnjih dogodkih, ki bi lahko vplivali na sposobnost nadaljnjega delovanja revidirane družbe;
- mednarodni standardi revidiranja: prečiščene Mednarodne standarde revidiranja je večina držav članic EU že sprejela in jih začela uporabljati (sprejeli pa jih niso nekateri ključni partnerji, kot so ZDA). Prečiščeni mednarodni standardi revidiranja prinašajo mnoge odgovore na vprašanja v zvezi z računovodenjem po poštenu vrednosti, poročanjem o ocenah in občutljivih elementih ter na vprašanja, povezana s posli med povezanimi osebami. V točki 2.2. Zelene knjige je zapisano mnenje komisije glede sprejetja mednarodnih standardov na ravni EU, kar bi pripomoglo »k usklajenosti in kakovosti revizij, ki bi podprle kakovost in verodostojnost računovodskih izkazov«;
- upravljanje revizijskih družb: revizija je dejavnost, katere izvedba se zahteva po zakonu - revizija namreč ščiti interese investitorjev, poslovnih partnerjev, posojilodajalcev, lastnike poslovnih deležev. Do izkrivljanja pa prihaja, ker je za plačilo revizije odgovorno samo revidirano podjetje. Pri tem se komisija sprašuje, ali ne bi bilo bolj smotno, da bi bil za imenovanje in plačilo odvisen nekdo tretji. Tako imenovanje in plačilo kot tudi obvezna izmenjava revizorja (revizorja v smislu revizijske družbe in tudi revizijskega partnerja) bi pripomogla k večji neodvisnosti pri poročanju. K večji neodvisnosti bi ravno tako pripomogle omejitve pri opravljanju nerevizijskih storitev revidiranemu podjetju, omejitve prihodkov revizijske družbe od posamezne stranke, imenovanje neodvisnih predstavnikov v vodstvih revizijskih družb, spremembe pravil o lastništvu revizijskih družb;
- nadzor nad revizijo: sistem javnega nadzora bi moral preprečiti navzkrižje interesov v revizorskem poklicu. Med predlaganimi možnostmi je sprememba Evropske skupine organov za nadzor revizorjev v t. i. odbor Lamfalussy tretje stopnje po vzoru obstoječih odborov za nadzor področij bančništva, zavarovalništva in vrednostnih papirjev. Odbor bi »okrepil sodelovanje na evropski ravni in spodbujal približevanje pri izvrševanju pravil ter zagotovil skupni pristop do preveritvenih pregledov revizijskih podjetij«. Kot

alternativna možnost odboru bi bila ustanovitev novega evropskega nadzornega organa, kar bi bilo potrebno proučiti z vidika vpliva na evropski proračun;

- ustvarjanje skupnega trga in mednarodno sodelovanje: komisija ugotavlja, da je stopnja kompleksnosti pravnih okvirov na nacionalni, evropski in mednarodni ravni tako visoka, da pravzaprav onemogoča večjo mobilnost revizorjev na evropski ravni. Rešitev vidijo v t. i. "evropskem potnem listu za revizorje" in registraciji revizorjev pri enem samem zakonodajalcu. S tem bi stopili korak v smeri večjega mednarodnega sodelovanja. Mednarodno sodelovanje bi moralo temeljiti na zaupanju, med evropskimi in nadzornimi organi tretjih držav bi moralo biti več mednarodnih izmenjav dokumentov o reviziji. Vzajemno zaupanje bi sočasno omogočalo večji nadzor nad revizorji velikih skupin oz. svetovnih revizijskih družb;
- poenostavitev za mala in srednja podjetja ter male in srednje revizijske družbe: poenostavitev revizij za mala in srednja podjetja, ki družbam nemalokrat predstavljajo veliko upravno breme, bi lahko šlo v smeri omilitve revizij ali novo obliko storitve, pri čemer bi se revizija podjetja opravljala po omejenih postopkih ugotavljanja napačnih izjav zaradi napake ali goljufije. Pri tem bi bile te vrste revizij z omejenimi postopki lahko podvržene milejšim pravilom poročanja nadzornemu organu za področje revizij. Male in srednje revizijske družbe namreč čutijo, da jih obdaja pretirano regulirano okolje, ki ni nujno skladno s potrebami njihovih strank, ki so v večini mala in srednja podjetja in ne velike družbe, za katere velja večji javni interes;
- koncentracija in struktura trga revizijskih storitev: ker je analiza koncentracije revizijskega trga poglobljena tema diplomskega dela, bomo koncentracijo in tržno strukturo, obravnavano v Zeleni knjigi, predstavili obširneje. Evropska komisija v Zeleni knjigi navaja, da revizijski trg obvladujejo 4 revizijske družbe: Deloitte & Touche, Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers in KPMG. Pri tem je skrb vzbujajoče, da omenjene družbe v državah članicah obvladujejo več kot 90 % revizijskega trga javnih družb. »Zaradi takšne koncentracije se lahko sistemsko tveganje nakopiči, sesutje "sistemsko pomembnega podjetja" ali podjetja, ki je doseglo "sistemsko relevanten obseg" pa lahko povzroči pretrse po celem trgu.« Komisija vidi možnost izboljšanja v skupnih revizijah oz. revizijskih konzorcijih, pri čemer bi v skupini sodelovala vsaj ena izmed srednjih ali malih revizijskih družb. Skupne revizije bi bile neka rezerva za umiritev motenj v primeru propada revizijskega omrežja velike štirice. Razmisliti je potrebno o obvezni zamenjavi revizorja, tako družbe kot revizijskega partnerja, saj domačnost, ki jo na podlagi dolgoletnega sodelovanja vzpostavi revidirano podjetje in revizor, lahko omaja nepristranskost pri poročanju. Dojemanje BIG 4 kot najboljše izbire bi lahko uredili s certifikacijo o evropski kakovosti revizijskih družb, ki bi želele izvajati revizije velikih javnih družb.

Na podlagi nekaj manj kot 700 odgovorov (Humphrey, Kausar, Loft & Woods, 2011, str. 432) je Evropska komisija leta 2011 objavila povzetek zbranih mnenj ter na podlagi predlogov v letu 2014 sprejela že omenjeni Uredbo 537/2014 in Direktivo 2014/56/EU. Neposredno uporabljiva Uredba 537/2014 se uporablja od 17. 6. 2016 dalje, Direktivo

2014/56/EU pa je potrebno v nacionalno zakonodajo prenesti do 30. 6. 2016. Slovenija je korake k usklajevanju pravnega reda začela v letu 2015 s postopki priprav novega zakona o revidiranju in v aprilu 2016 predstavila predlog ZRev-3, ki je v času priprave diplomskega dela v javni obravnavi.

2 TRŽNA STRUKTURA

Tržna struktura se nanaša na organizacijske značilnosti trga, ki določajo razmerja tako med kupci in prodajalci kot tudi med potencialnimi novimi prodajalci. Med elemente tržne strukture štejemo tudi stopnjo diferenciacije proizvodov in storitev, stopnjo vertikalne integracije, vstopne pogoje ter število prodajalcev in kupcev. Predstavljeni elementi pojasnjujejo, zakaj delovanje trga odstopa od modela popolne konkurence (Martin, 1994, str. 5). Na tržno strukturo pa močno vplivajo tudi zgodovinski in politični dejavniki (Olive, 2002, str. 153).

Tržna struktura in moč konkurentov je odvisna od dejavnikov, ki jih mora podjetje proučiti in ugotoviti njihov vpliv na ciljno skupino. Najpomembnejši elementi tržne moči so (Snoj & Gabrijan, 2007, str. 110):

- velikost podjetja (kapital, sredstva, število zaposlenih ...);
- ugled, ki ga ima družba pri ciljni skupini;
- znamka izdelka;
- stopnja lojalnosti posamezni družbi;
- stopnja povezanosti s ciljnim skupinami;
- informacije konkurentov o trgu;
- zakonodajno-politični privilegij konkurentov;
- vpliv na udeležence nabavnih in prodajnih poti;
- moč povezanosti s ciljnim skupinami;
- človeški kapital konkurentov;
- tržni deleži.

Oligopolen trg, ki je eden od oblik nepopolne konkurence, je značilen za panoge, kjer je malo ponudnikov, kjer je pomemben dejavnik ekonomija obsega in z njo povezani padajoči stroški, kar pomeni, da imajo večja podjetja stroškovno prednost pred manjšimi podjetji. Naslednja značilnost oligopolne tržne strukture so ovire za vstop novih konkurentov na trg. Ovire so lahko preprosto v tem, da je vstop na trg povezan z visokimi vstopnimi stroški, lahko omejitve postavi zakonodajalec z zakoni, uredbami in podzakonskimi akti ali pa so povezane s stopnjo razvitosti tehnologije na trgu. Za oligopolno tržno strukturo je značilen obstoj nekaj prodajalcev z malo ali nič diferenciacije med proizvodi. Konkurenti na oligopolnem trgu si konkurirajo predvsem z oglaševanjem, nadzorom cen in kakovostjo (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 158).

V ekonomski teoriji obstaja šest oblik tržnih struktur, ki jih opredeljuje stopnja koncentracije in nekatere glavne značilnosti različnih vrst struktur. Ker se v realnem gospodarstvu značilnosti prepletajo, je ločnica med tržnimi strukturami večinoma nejasna.

Tabela 3 prikazuje pogloblitve značilnosti:

Tabela 3: Oblike tržnih struktur

Struktura	Število podjetij in stopnja diferenciacije	Tržni delež
Popolna konkurenca	Številna podjetja, identični proizvodi/storitve	Veliko podjetij brez tržne moči
Monopolistična konkurenca	Številna podjetja, številni diferencirani proizvodi/storitve	Veliko podjetij z majhno tržno močjo
Ohlapen oligopol	Nekaj podjetij, malo ali nič diferenciacije med proizvodi/storitvami	Štiri podjetja imajo manj kot 40 % tržni delež
Strog oligopol	Nekaj podjetij, diferencirani proizvodi/storitve	Štiri podjetja imajo do 60 % tržnega deleža
Dominantno podjetje	Eno podjetje, veliko diferenciranih proizvodov/storitev	Eno podjetje ima od 40 % do 99 % tržnega deleža
Monopol	Eno podjetje, proizvod/storitev nima dobrih nadomestkov	Eno podjetje ima 100 % tržni delež

Vir: P. Samuelson & W. Nordhaus, Ekonomija, 2002, str. 158; V. Beattie, A. Goodacre & S. Fearnley., And then there were four: A study for UK audit market concentration – causes, consequences and the scope for market adjustment, 2003, str. 252–253.

Za analizo tržnih struktur se najpogosteje uporabljajo izračuni:

- tržnih deležev, ki niso ravno najboljši kazalci konkurenčnih razmer, so pa osnova za nadaljnje izračune;
- Herfindahl-Hirschmanovega indeksa (v nadaljevanju HHI indeks), ki je seštevek kvadratov tržnih deležev vseh proučevanih podjetij. HHI indeks pri svojem izračunu daje večji pomen tržnim deležem večjih podjetij, kar se sklada z njihovim večjim vplivom na konkurenco;
- koeficienta koncentracije (v nadaljevanju CR), ki meri kumulativni tržni delež izbranega števila podjetij. Slabost CR v primerjavi s HHI indeksom je v tem, da je CR absolutna mera koncentracije, ki pri izračunu ne upošteva razlik v relativni velikosti podjetij;
- oz. prikazi s koncentracijsko krivuljo;
- entropije, ki je obratno sorazmerna s tržno koncentracijo in velja, da bolj ko se vrednost entropije približuje 0, manjše je število podjetij na trgu. Entropija pri izračunu upošteva celotno distribucijo tržnih deležev družb na trgu in ne samo največjih, kar je slabost koeficienta koncentracije;
- Ginijevega koeficienta in prikaz Lorenzove krivulje: Ginijev koeficient je eden standardnih kazalcev koncentracije, ki zavzema vrednosti med 0 in 1, pri tem pa

predstavlja 0 popolno enakost tržnih deležev oz. popolno konkurenco in 1 monopol. Osnova Ginijevemu koeficientu je Lorenzova krivulja, ki grafično prikazuje frekvenčno porazdelitev dohodka (Le Vourc'h & Morand, 2011, str. 20).

V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili prve tri mere koncentracije, ki smo jih uporabili pri empirični raziskavi, predstavljeni v sklepnem delu diplomske naloge.

2.1 Tržni delež

Osnova za analizo tržne koncentracije so tržni deleži podjetij in jih izračunamo kot delež celote (Mrkaić & Pezdir, b. l., str. 24):

$$p_i = \frac{x_i}{\sum_{j=1}^n x_j} \text{ za vsak } i = 1, \dots, n \quad (1)$$

kjer je:

p_i – tržni delež podjetja i ;

x_i – absolutna vrednost spremenljivke.

Tržne deleže lahko računamo na različnih osnovah. Najpogostejša v ekonomski teoriji je računana tržna koncentracija z vidika prodaje, ki se izračuna po spodnji formuli (Hrovatin, 1996, str. 126):

$$\text{tržni delež} = \frac{\text{celotni prihodek podjetja}}{\text{celotni prihodek panoge}} \quad (2)$$

Pri izračunu tržnega deleža ne smemo samodejno sklepati, da visok tržni delež predstavlja konkurenčni problem. V zakonodaji EU niso natančno opredeljeni tržni deleži, ki bi služili kot kriterij pri presoji, ali bo večja koncentracija ustvarila ali le okrepila položaj družbe, možen je tudi scenarij, da bo večja koncentracija povečala učinkovitost.

2.2 Koeficient koncentracije

Koeficient koncentracije sicer doprinaša majhno količino informacij, vendar na drugi strani omogoča hiter pregled tržnih struktur oz. povezavo med tržno strukturo in številom podjetij v panogi. Največkrat se izračunava delež največjega in delež prvih treh največjih družb, ki delujejo na trgu, katerega proučujemo (Mrkaić & Pezdir, b. l., str. 25):

$$CR_k = \sum_{j=1}^k p_i \quad (3)$$

kjer je:

CR_k – koeficient koncentracije k največjih podjetij;

p_i – tržni delež podjetja i .

Delež izračunamo po predstavljeni enačbi (3) le ob izpolnjenem pogoju, da so vrednosti tržnih deležev razporejene padajoče.

Tabela 4 prikazuje klasifikacijo tržne koncentracije glede na vrednosti koeficienta koncentracije največjih štirih podjetij v panogi in največjih osmih podjetij v panogi. Upoštevanje le CR_4 v hipotetični višini 74 % bi namreč hitro vodilo v napačno sklepanje o visoki tržni koncentraciji. Namreč, če bi upoštevali tudi CR_8 , ki bi bil za podjetja v isti panogi izkazan v hipotetični višini 80 %, bi lahko ocenili, da je tržna koncentracija srednje visoka in ne visoka, na kar bi kazal CR_4 .

Tabela 4: Klasifikacija vrednosti koeficientov CR_4 in CR_8

CR4 (v %)	CR8 (v %)	Klasifikacija
od 75 do 100	od 90 do 100	Zelo visoka tržna koncentracija
od 65 do 75	od 85 do 90	Visoka tržna koncentracija
od 50 do 65	od 70 do 85	Srednje visoka tržna koncentracija
od 35 do 50	od 45 do 70	Nizka do srednje visoka tržna koncentracija

Vir: U. Stefani, Anbieterkonzentration bei Prufungsmandaten borsennotierter Schweizer Aktiengesellschaften, 2006, str. 123.

2.3 Herfindahl-Hirschmanov indeks

Vrednost HHI indeksa se izračuna kot vsota kvadratov tržnih deležev posameznih podjetij na celotnem trgu (Pepall, Richards & Norman, 2008, str. 46) in ga največkrat definiramo kot vsoto kvadratov tržnih deležev največjih 50 družb. Za proučevano panogo z n podjetji ga izračunamo po enačbi (4) (Mrkaić & Pezdir, b. l., str. 24):

$$HHI(x) = \sum_{i=1}^n p_i^2 \quad (4)$$

Tabela 5 predstavlja klasifikacijo HHI indeksov v povezavi s tržno koncentracijo, pri čemer smo za ZDA dodali tudi klasifikacijo za leto 1997.

Tabela 5: Klasifikacija vrednosti HHI indeksov

HHI indeks EU	HHI indeks ZDA (2010)	HHI indeks ZDA (1997)	Tržna koncentracija
HHI < 1.000	HHI < 1.500	HHI < 1.000	Nizka
1.000 < HHI < 2.000	1.500 < HHI < 2.500	1.000 < HHI < 1.800	Srednja
HHI > 2.000	HHI > 2.500	HHI > 1.800	Visoka

Vir: European Commission (2004, 5. februar). Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings (2004/C 31/3), 2004, str. 7; U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission, Horizontal Merger Guidelines, 2010, str. 19, U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission, Horizontal Merger Guidelines, 1997, str. 15–17).

Ker si strokovna javnost ni enotna glede klasifikacije vrednosti HHI indeksov, predstavljamo še Cabralovo klasifikacijo (2000, str. 115):

- HHI > 1800 kaže na visoko koncentracijo v panogi;
- 1000 < HHI < 1800 kaže na zmerno koncentracijo v panogi;
- HHI < 1000 kaže na to, da v panogi koncentracije ni;
- HHI < 100 kaže na to, da v panogi obstaja izredno visoka konkurenčnost.

V teoriji najdemo tudi povezave med HHI indeksom ter tržno strukturo in ne samo tržno koncentracijo, v povezavi s katero se HHI indeks najpogosteje uporablja. Tako Shepherd (1990, str. 243–246) opredeli tesno oligopolno strukturo, kadar je vsota tržnih deležev največjih štirih podjetij v panogi od 60 % do 100 %, vrednost HHI indeksa pa ne presega 1800. Ohlapen oligopol pa, kadar znaša vsota tržnih deležev največjih štirih podjetij v panogi manj kot 40 % ter je HHI indeks manjši od 1000.

3 EMPIRIČNA RAZISKAVA TRŽNE KONCENTRACIJE JAVNIH DRUŽB V SLOVENIJI

V raziskovalnem delu diplomske naloge bomo opredelili namen in cilje raziskave koncentracije na trgu revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji v obdobju od leta 2011 do leta 2014, sledila pa bo predstavitev obeh hipotez. Predstavili bomo tudi metode dela, s pomočjo katerih bomo v sklepnem delu naloge zavrgli oz. potrdili postavljene hipoteze.

3.1 Namen, cilj in hipoteze

Namen empirične raziskave je analizirati problematiko tržne koncentracije na trgu revizijskih storitev v Sloveniji s poudarkom na trgu naročnikov, ki so javne družbe.

Temeljni cilj empirične raziskave je dokazati, da je koncentracija na trgu revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji v obdobju od leta 2011 do leta 2014 izredno visoka oz. izrazito

drugačna v primerjavi s koncentracijo, ko se analizira celoten trg revizijski storitev brez poudarka na specifičnem trgu (v našem primeru trgu naročnikov revizij, ki so javne družbe).

Ciljno ugotovitev bomo podkrepili s kvantitativno raziskavo javno dostopnih primarnih kot sekundarnih podatkov o revizijskih družbah in javnih družbah. Vsi podatki se bodo nanašali na obdobje med letoma 2011 in 2014. Kvantitativna raziskava bo temeljila na izračunu tržnih deležev, relativnih deležev, koeficientov koncentracije ter HHI indeksov z namenom:

- analizirati koncentracijo na podlagi vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb v Sloveniji od leta 2011 do leta 2014;
- analizirati koncentracijo na podlagi relativnega deleža povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah;
- analizirati koncentracijo števila naročnikov, ki so javne družbe;
- analizirati koncentracijo na podlagi vrednosti vseh prihodkov naročnikov, ki so javne družbe;
- analizirati koncentracijo na podlagi vrednosti sredstev naročnikov, ki so javne družbe;
- analizirati koncentracijo na podlagi vrednosti vseh prihodkov iz naslova opravljenih revizij javnih družb.

Ključne ugotovitve raziskave bodo potrdile ali ovrgle tri hipoteze:

- hipoteza 1: Koncentracija revizijskega trga za javne družbe se je od leta 2011 do leta 2014 povečala.

Tuje in domače raziskave izpostavljajo problematiko večanja tržnega deleža najmočnejših revizijskih družb in iščejo rešite v smislu rezervnega plana, kako reševati stabilnost trgov, če se ponovno pripeti "afera Enron". Z raziskavo bomo poskušali potrditi ali zavreči hipotezo, da se je koncentracija na trgu revizijskih storitev za javne družbe od leta 2011 do leta 2014 povečala;

- hipoteza 2: Tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe kaže visoko stopnjo koncentracije oz. tržna struktura kaže na strog oligopol.

V diplomskem delu bomo z izračunom mer koncentracije ob upoštevanju več neodvisnih spremenljivk poskušali potrditi ali zavreči trditve v že izvedenih raziskavah, da za trg revizijskih storitev velja visoka stopnja koncentracije. Pri tem se bomo oprli na klasifikacijo tržnih struktur, kjer za strog oligopol velja, da si do 60 % tržnega deleža lastijo štiri največje družbe na trgu;

- hipoteza 3: Tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe je v obdobju od leta 2011 do leta 2014 specifično drugačna od tržne koncentracije celotnega revizijskega trga v enakem obdobju.

Že izvedene raziskave koncentracije revizijskega trga stalno poudarjajo drugačnost trga revizijskih storitev za javne družbe. V večini primerov gre za družbe, katerih sredstva in prihodki na letni ravni eno in pol presegajo sredstva, prihodke in kapital revizijskih družb, ki opravljajo revizijo računovodskih izkazov, družbe, katerih propad lahko resno zamaja ne le nacionalne trge, temveč celo svetovni trg. Z izvedeno raziskavo bomo poskušali potrditi ali zavreči hipotezo o specifičnosti trga revizijskih storitev v obdobju od leta 2011 do leta 2014, kjer kot naročniki nastopajo javne družbe.

3.2 Metode dela

Empirični del diplomske naloge temelji na kvantitativni analizi javno dostopnih podatkov od leta 2011 do leta 2014. Podatke morajo v skladu z 11. členom ZGD-1 za namen državne statistike posredovati vse gospodarske družbe. Javne družbe morajo svoja letna poročila v skladu s 110. členom ZTFI objaviti najpozneje v štirih mesecih po koncu poslovnega leta.

Zbiranje podatkov je potekalo v dveh fazah, in sicer ločeno smo zbirali podatke za revizijske družbe in ločeno za javne družbe. V obeh primerih smo upoštevali stanje družb na dan 31. 12. 2015, saj organizacije, zadolžene za posredovanje teh podatkov, objavljajo le sezname na dan vpogleda. Glede na to, da v proučevanem obdobju ni bilo večjih sprememb med glavnimi akterji skupine revizijskih družb in javnih družb, smatramo, da je stanje družb na 31. 12. 2015 dovolj relevantno za analizo koncentracije.

Zbiranje podatkov za revizijske družbe smo začeli z vpogledom v register revizijskih družb pri Slovenskem inštitutu za revizijo (seznam revizijskih družb je razviden iz Priloge 1 in Priloge 2) in nadaljevali z zbiranjem podatkov z vpogledom v baze spletnega portala GVIN in bazo Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES). Slednja baza je popolnejša, saj AJPES zbira podatke za državno statistiko, baza GVIN pa je iz nje le izpeljana in ob ročnih prenosih podatkov prihaja tudi do napak.

V okviru zbiranja podatkov, ki se nanašajo na izbor revizijskih družb, smo zbirali podatke:

- vsi prihodki revizijskih družb po letih od leta 2011 do leta 2014;
- povprečno število zaposlenih v revizijskih družbah po letih od leta 2011 do leta 2014.

Del analize koncentracije, ki se nanaša na javne družbe, smo začeli z vpogledom v seznam javnih družb, ki ga objavljata Ljubljanska borza in Agencija za trg vrednostnih papirjev. Oba seznama sta na dan 31. 12. 2015 izkazovala 58 družb, med katerimi je tudi Republika Slovenija, ki smo jo iz nadaljnje analize izločili. Podatke o javnih družbah smo pridobivali

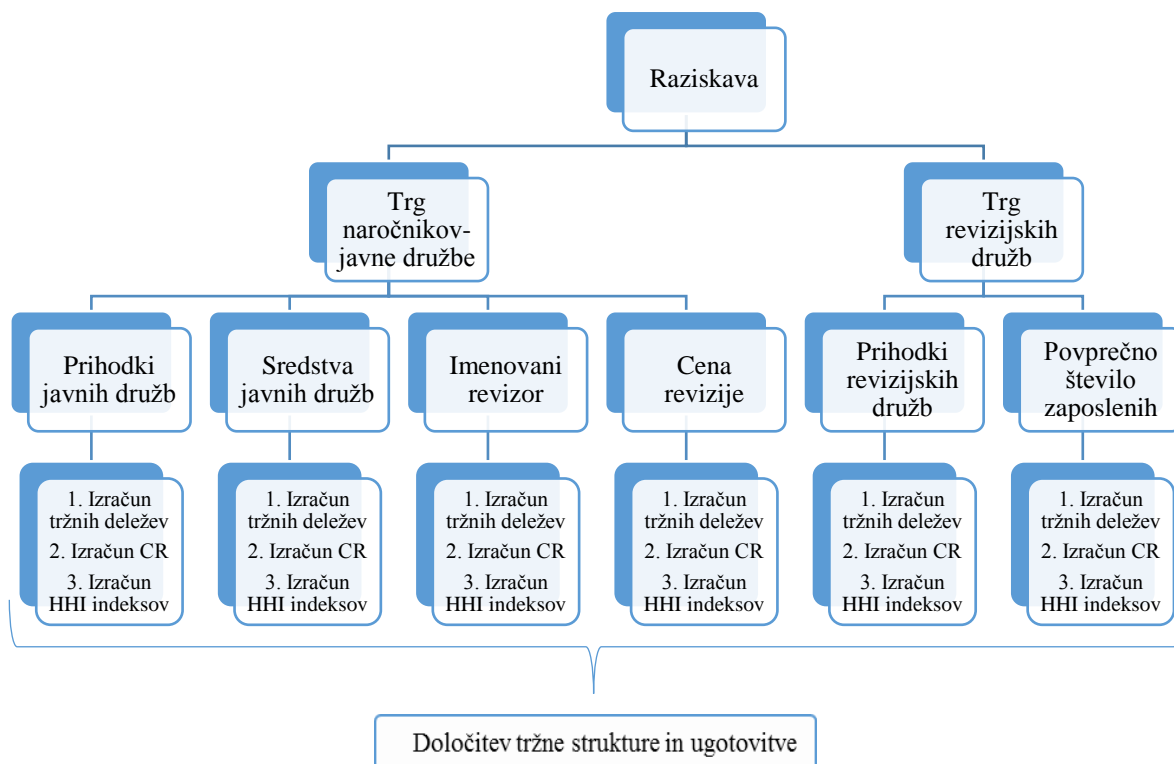
z vpogledom v bazo spletnega portala GVIN, bazo AJPES, spletne strani javnih družb ter bazo Ljubljanske borze SEOnet.

V okviru zbiranja podatkov, ki se nanašajo na izbor javnih družb, smo zbirali podatke:

- vsi prihodki javnih družb po letih od leta 2011 do leta 2014;
- vrednost sredstev javnih družb po letih od leta 2011 do leta 2014;
- revizor letnega poročila izbrane javne družbe v posameznem letu od leta 2011 do leta 2014;
- cena revizije letnega poročila izbrane javne družb po letih od leta 2011 do leta 2014.

Strukturo in potek raziskave predstavlja Slika 3.

Slika 3: Prikaz poteka empirične raziskave

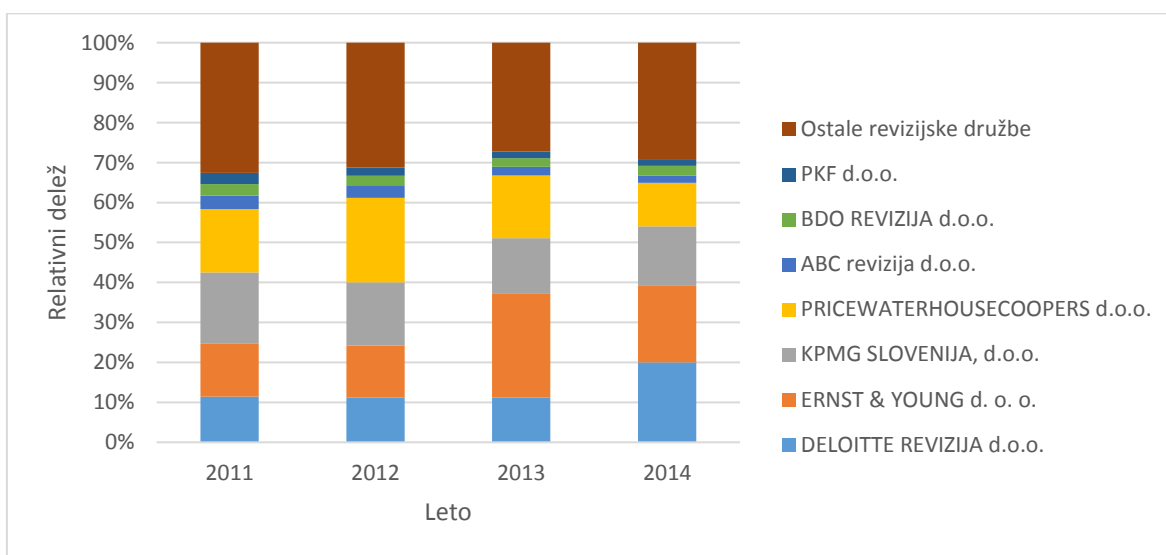
4 REZULTATI RAZISKAVE TRŽNE KONCENTRACIJE

4.1 Tržni delež

4.1.1 Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb

Največji tržni delež glede na prihodke revizijskih družb sta imeli v začetku proučevanega obdobja družbi KPMG Slovenija d. o. o., in sicer 17,9 %, ter PricewaterhouseCoopers d. o. o. s 15,9 % tržnim deležem (Slika 4). Konec proučevanega obdobja pa imata omenjeni družbi najmanjši tržni delež (KPMG Slovenija d. o. o. 14,9 % in PricewaterhouseCoopers d. o. o. 10,9 %), okrepljena pa se tržna deleža drugih dveh konkurenčnih družb iz skupine BIG 4. Konec proučevanega obdobja ima tako družba Ernst & Young d. o. o. 19,1 % tržni delež, Deloitte revizija d. o. o. pa celo 20,0 % tržni delež, kar je 8,6 odstotnih točk več kot na začetku proučevanega obdobja. Največji tržni delež izmed revizijskih družb izven BIG 4 imajo družbe PKF revizija in svetovanje d. o. o., BDO Revizija d. o. o. ter ABC revizija. Njihovi tržni deleži se v proučevanem obdobju gibljejo od 1,7 % do 3,3 %. Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov revizijski družb so v Prilogi 1 (Tabela 1).

Slika 4: Tržni delež vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb

Vir: Priloga I.

Pri analizi tržnih deležev, pri čemer je glavna neodvisna spremenljivka višina vseh prihodkov revizijskih družb, smo ugotavljali velikost revizijskih družb in s tem njeno moč na trgu revizijskih storitev. Kot je bilo ugotovljeno z analizo, ki je v celoti predstavljena v Prilogi 1, revizijske družbe iz skupine BIG 4 v celotnem proučevanem obdobju obvladujejo več kot polovico trga revizijskih storitev in dosegaajo skupni tržni delež med 58,3 % in 64,8 %. Glede na to, da so revizijske družbe iz skupine BIG 4 globalna podjetja, pa tudi največja

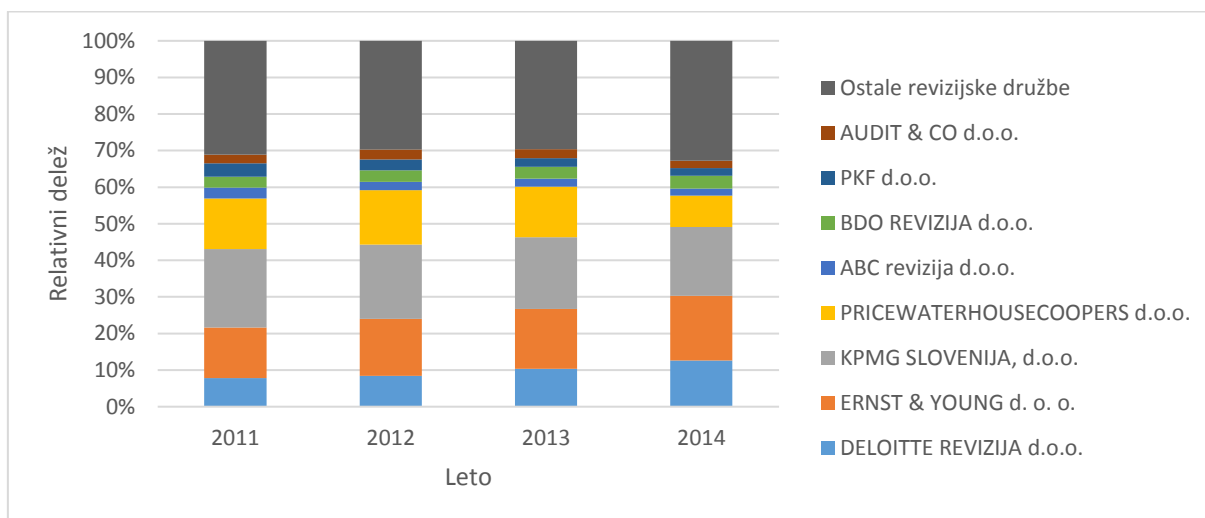
v svetovnem merilu, rezultat ni presenetljiv. Preostale revizijske družbe imajo znatno manjše tržne deleže. Na mestu je zanimiva primerjava z ugotovitvijo Salihovićeve (2014, str. 44), ki v svoji raziskavi ugotavlja celotni tržni delež števila naročnikov revizijskih družb v obdobju od leta 2008 do leta 2011. V proučevanem obdobju tako ugotavlja, da, gledano revizijski trg kot celoto, družbe izven skupine BIG 4 v povprečju skozi celotno obdobje revidirajo 55 % naročnikov. Če njeno ugotovitev apliciramo na proučevano obdobje od leta 2011 do leta 2014, se porodi zanimivo vprašanje, vredno nadaljnje raziskave, in sicer: Ali so revizije, ki jih izvajajo družbe skupine BIG 4, dražje od revizij ostalih revizijskih družb? Namreč, če ugotovitev Salihovićeve, ki se nanaša na obdobje od leta 2008 do leta 2011, apliciramo v naše proučevano obdobje in pri tem predpostavljamo, da ni prišlo do sprememb v zakonodaji, ki predpisuje merila za obvezno revizijo in da je število družb, zavezanih k reviziji, ostalo nespremenjeno, lahko poenostavljeno sklepamo, da družbe BIG 4 revidirajo manj kot pol vseh družb, zavezanih reviziji, pri tem pa realizirajo več kot pol vseh prihodkov revizijskih družb. V proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 se je tržni delež vseh prihodkov revizijskih družb BIG 4 gibal med 58,3 % in 66,9 % (Priloga 1). Po našem mnenju odgovor ni enostaven, če dodamo, da imajo družbe iz skupine BIG 4 za storitve davčnega in poslovnega svetovanja ter računovodstvo ločene pravne osebe in da so sestavni del prihodkov revizijskih družb tudi prihodki z naslova storitev dajanja zagotovil.

4.1.2 Relativni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah

Največji relativni tržni delež povprečnega števila zaposlenih čez celotno obdobje ima družba KPMG Slovenija d. o. o., katere relativni tržni delež se giblje od 21,4 % v letu 2011 do 18,8 % v letu 2014 in tako beleži stalen upad, saj se je njihovo povprečno število zaposlenih zmanjšalo za 5,3 odstotne točke (Slika 5).

Najmanjši relativni tržni delež števila zaposlenih v proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 izkazuje družba Deloitte revizija d. o. o., katere relativni tržni delež v letu 2011 je 7,8 %, vendar je družba v proučevanem obdobju svoj relativni tržni delež do konca leta 2014 povečala za 4,8 odstotne točke na 12,6 %. Preostale družbe, katerih relativni delež je v proučevanem obdobju vsaj 2,0 %, so svoje relativne tržne deleže povprečnega števila zaposlenih zmanjšale, z izjemo družbe BDO Revizija d. o. o., ki je relativni delež v letu 2014 glede na leto 2011 povečala za 0,6 odstotne točke. Največji upad relativnega tržnega deleža od leta 2011 do leta 2014 je beležila družba PKF revizija in svetovanje d. o. o., in sicer za 1,6 odstotne točke. Relativni tržni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah so navedeni v Prilogi 1 (Tabela 2).

Slika 5: Relativni tržni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah

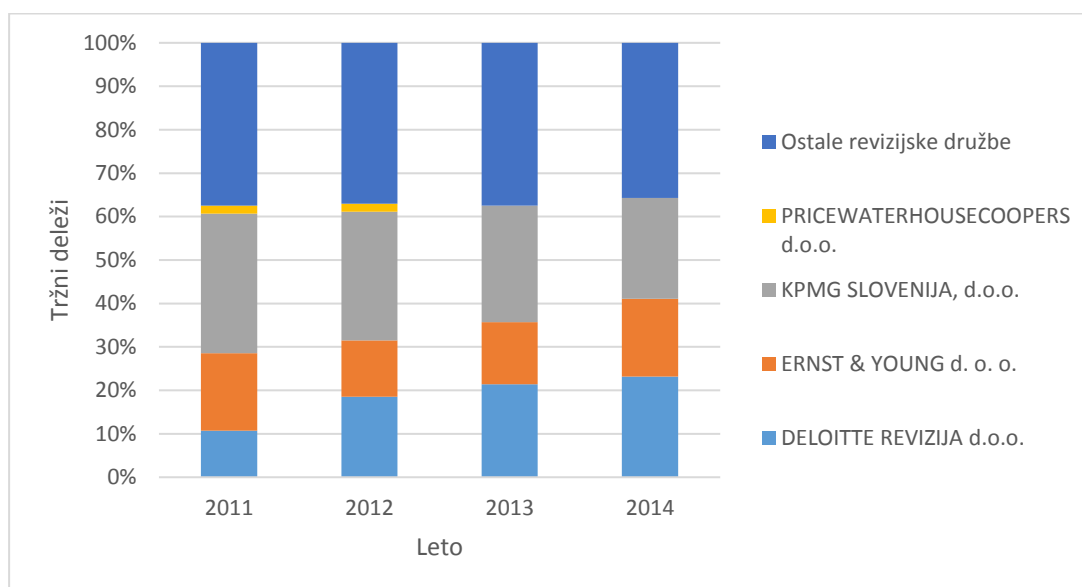
Vir: Priloga 1.

Pričakovano so v proučevanem obdobju največji zaposlovalci revizorjev družbe iz skupine BIG 4, ki so od leta 2011 do leta 2014 zaposlovale relativno od 56,9 % do 60,1 % revizorjev vseh revizijskih družb. Gibanje relativnega deleža števila zaposlenih ravno tako sovпада z gibanjem tržnega deleža vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb od leta 2011 do leta 2014. Da so družbe skupine BIG 4 največji zaposlovalci, je ugotovila tudi Salihovičeva (2014, str. 44), in sicer so le-ti v obdobju od leta 2008 do leta 2011 dosegali 55 % celotni relativni delež zaposlenih v revizijskih družbah.

4.1.3 Tržni deleži števila naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Največji tržni delež števila naročnikov, ki so javne družbe, v celotnem obdobju izkazuje družba KPMG Slovenija d. o. o., in sicer kar 32,1 % tržni delež v letu 2011 (Slika 6). Vendar družba skozi celotno obdobje beleži upad, tako da njen tržni delež do leta 2014 upade za 8,9 odstotne točke in znaša 23,2 %. Enak tržni delež v letu 2014 izkazuje družba Deloitte revizija d. o. o., s tem, da je družba v proučevanem obdobju stalno povečevala svoj tržni delež števila naročnikov revizij, ki so javne družbe. Svoj tržni delež je družba Deloitte revizija d. o. o od leta 2011 do leta 2014 povečala kar za 12,5 odstotnih točk na 23,2 %. Tržni deleži družb BIG 4 pa v proučevanem obdobju posamično niso najvišji, saj ima družba PricewaterhouseCoopers d. o. o. v letih 2011 in 2012 le 1,8 % oz. 1,9 % tržni delež, v letih 2013 in 2014 pa celo ni opravljala revizij javnih družb. Preostale družbe, ki v obdobju od leta 2011 do leta 2014 izkazujejo tržni delež, večji od 5 %, so Auditor d. o. o., JPA-Abeceda d. o. o. ter PKF revizija in svetovanje d. o. o.. Tržni deleži števila naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe, so navedeni v Prilogi 2 (Tabela 1).

Slika 6: Tržni deleži števila naročnikov revizijskih družb

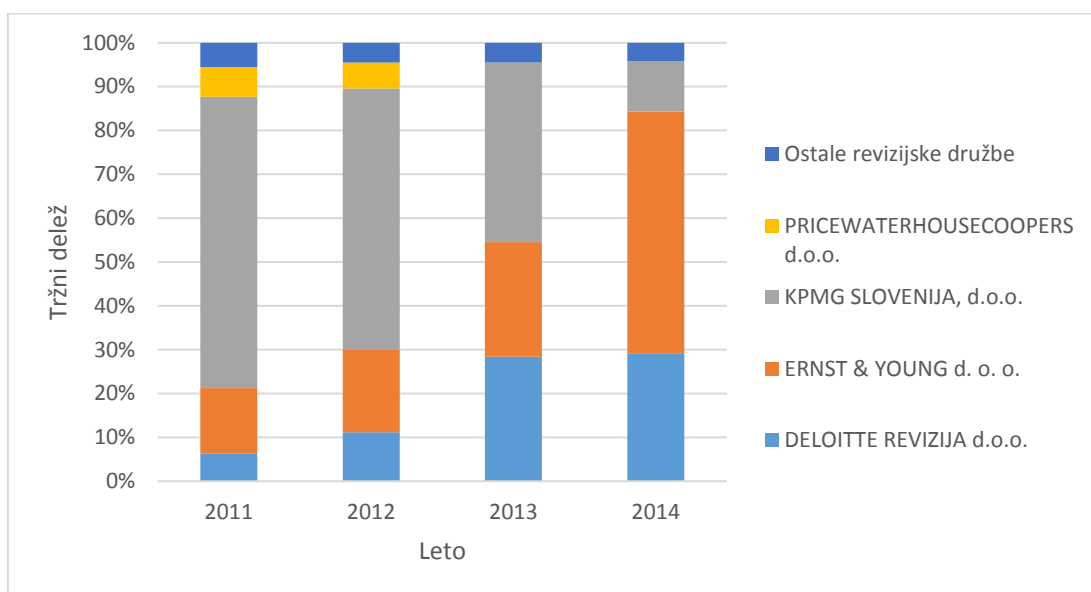
Vir: Priloga 2.

Pogosta trditev je, da javne družbe za revizijo svojih računovodskih izkazov sklepajo pogodbe o reviziji z eno od družb iz skupine BIG 4. Naša analiza je pokazala, da trditev drži le deloma, saj družbe iz skupine BIG 4 v proučevanem obdobju kumulativno res obvladujejo večji delež revizijskega trga (od 62,5 % do 64,3 % tržni delež naročnikov revizij, ki so javne družbe), vendar tudi preostali del ni zanemarljiv. Do podobne ugotovitve je prišla Salihovičeva (2014, str. 46), ki ravno tako ugotavlja, da je v proučevanem obdobju od leta 2008 do leta 2011 približno 60 % revizij javnih družb opravila ena izmed družb BIG 4.

4.1.4 Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Največji, 66,4 %, tržni delež vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb v celotnem proučevanem obdobju je beležila družba KPMG Slovenija d. o. o., in sicer v letu 2011, vendar se je njen tržni delež do leta 2014 zmanjšal na vsega 11,5 % (Slika 7). Družbi Deloitte revizija d. o. o. in Ernst & Young d. o. o. sta od leta 2011 do 2014 stalno povečevali svoja tržna deleža, tako da znaša tržni delež prve konec leta 2014 29,1 %, tržni delež druge pa 55,3 %. Družbe s tržnim deležem, večjim od 1 % v proučevanem obdobju, so še družbe PricewaterhouseCoopers d. o. o., PKF revizija in svetovanje d. o. o. ter UHY Revizija in svetovanje d. o. o.. Poudarimo naj tudi, da se je kumulativni tržni delež vrednosti vseh prihodkov naročnikov družb izven skupine BIG 4 v proučevanem obdobju gibal med 4,2 % in 5,5 %. Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe, so navedeni v Prilogi 2 (Tabela 2).

Slika 7: Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb

Vir: Priloga 2.

Konec točke 4.1.3 smo izpostavili pogosto trditev, da se javne družbe za revizijo svojih računovodskih izkazov raje odločajo za eno izmed družb velike štirice in če z analizo tržnih deležev glede na število naročnikov trditve nismo mogli potrditi, lahko na podlagi analize povprečnih prihodkov javnih družb glede na izvajalca revizije trditve potrdimo. Iz Tabele 6 je razvidno, da so povprečni prihodki javnih družb, ki jih je revidirala ena izmed družb BIG 4, višji od tistih, ki jih revidirajo manjše družbe. Povprečni prihodki javnih družb, ki jih je revidirala ena od družb BIG 4, so v proučevanem obdobju znašali od 193.053 tisoč EUR do 742.322 tisoč EUR. Pri tem je podatek za PricewaterhouseCoopers d. o. o. zavajajoč, saj je v letih 2011 in 2012 revidirala le eno javno družbo, ki jo je v nadaljnjih letih revidirala družba Deloitte revizija d. o. o., kar se odrazi v povečanju povprečnih prihodkov javnih družb družbe Deloitte revizija d. o. o. v letih 2013 in 2014. Povprečni prihodki javnih družb, ki jih revidirajo ostale revizijske družbe, so bili v proučevanem obdobju od 22.800 tisoč EUR do 29.828 tisoč EUR.

Tabela 6: Povprečni prihodki javnih družb po revizijskih družbah v letih od 2011 do 2014 (v tisoč EUR)

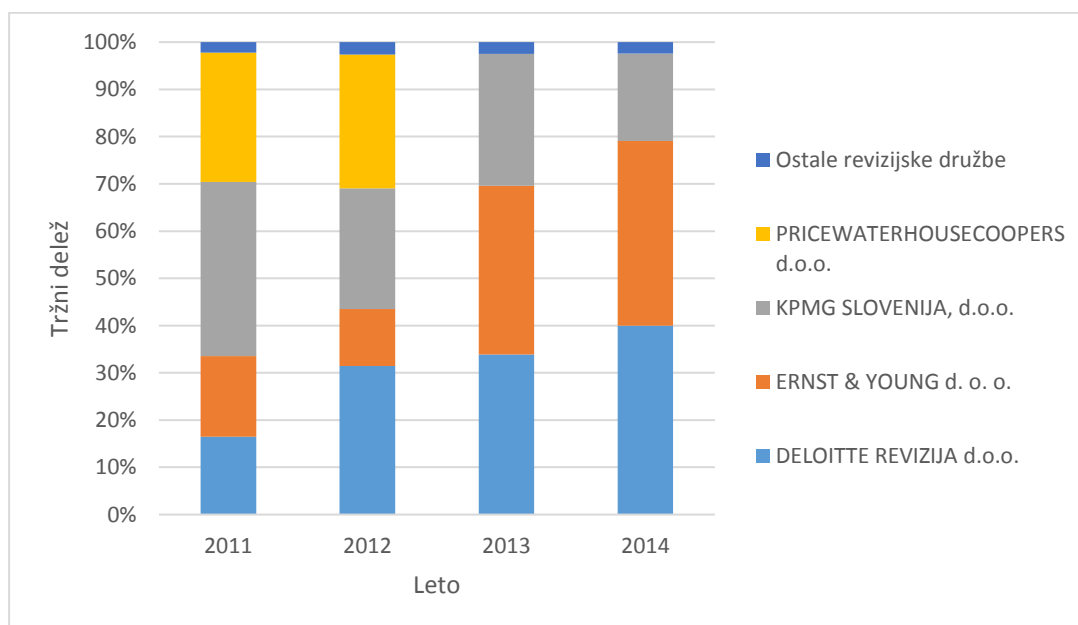
Revizijska družba	2011	2012	2013	2014	Povprečje
Deloitte revizija d. o. o.	123.402	129.421	262.560	256.830	193.053
Ernst & Young d. o. o.	177.530	313.182	363.755	634.269	372.184
KPMG Slovenija d. o. o.	437.351	431.178	303.334	101.310	318.293
PricewaterhouseCoopers d. o. o.	804.927	679.718	ni	ni	742.322
Ostale revizijske družbe	29.828	22.783	22.515	22.800	24.482

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe.

4.1.5 Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Največji tržni delež vrednosti sredstev javnih družb v proučevanem obdobju ima družba Deloitte revizija d. o. o., in sicer 40 % tržni delež, sledi ji družba Ernst & Young d. o. o. z 39,1 % tržnim deležem (Slika 8). Omenjena tržna deleža dosegata družbi v letu 2014. Če gledamo le družbe iz skupine BIG 4, sta imeli omenjeni družbi v letu 2011 najmanjši tržni delež, vendar sta ga do leta 2014 povečali na račun zmanjšanja tržnih deležev družb KPMG Slovenija d. o. o. in PricewaterhouseCoopers d. o. o., in sicer družba Deloitte revizija d. o. o. za 23,5 odstotne točke ter družba Ernst & Young d. o. o. za 22 odstotnih točk. Javno družbo je v letu 2011 in 2012 revidirala tudi družba PricewaterhouseCoopers d. o. o. in na podlagi spremenljivke vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb imela v letu 2011 27,4 % in v letu 2012 28,3 % tržni delež. V letih 2013 in 2014 o tržnem deležu družbe PricewaterhouseCoopers d. o. o. na trgu revizijskih storitev za javne družbe ne moremo govoriti, ker revizijska družba v omenjenih letih ni revidirala nobene javne družbe. Edina družba izven skupine BIG 4, katere tržni delež vrednosti sredstev javnih družb presega 1 %, je družba PKF revizija in svetovanje d. o. o. Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe, so navedeni v Prilogi 2 (Tabela 3).

Slika 8: Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb

Vir: Priloga 2.

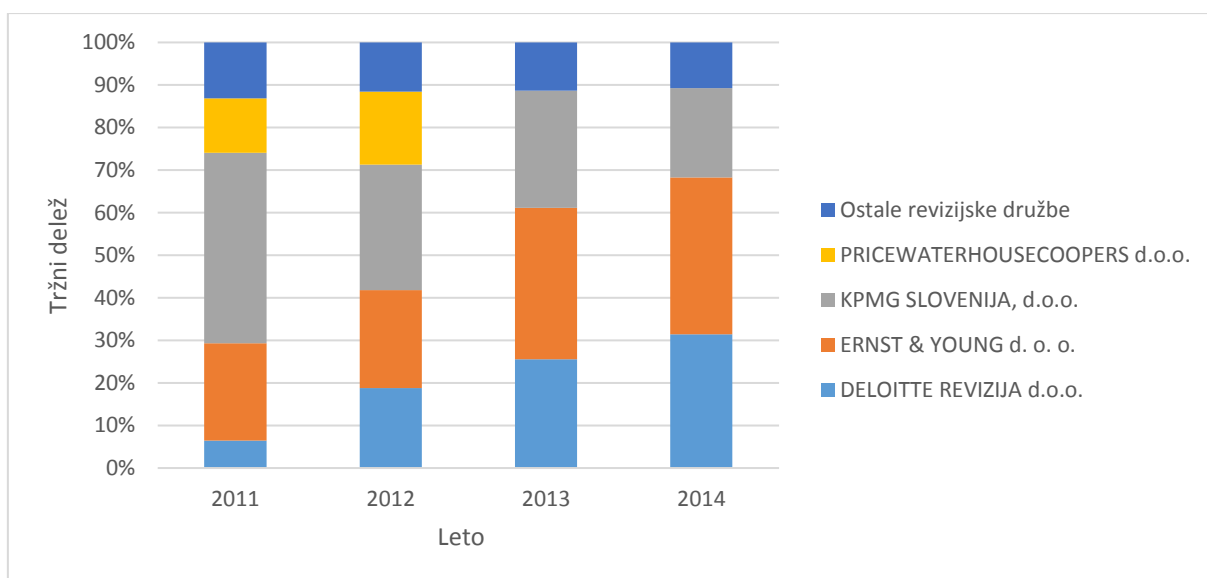
Tako kot z vidika izračuna tržnega deleža vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb je tudi z vidika tržnega deleža vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb razvidno, da so sumarni tržni deleži družb BIG 4 veliki in se v proučevanem obdobju gibljejo med 97,4 % in 97,8 %, kar je razvidno iz izračunov v Prilogi 2 (Tabela 3). Tako postaja

očitno, da se javne družbe z višjimi sredstvi in prihodki odločajo za revizijo računovodskih izkazov pri eni izmed družb BIG 4.

4.1.6 Tržni deleži vrednosti prihodkov z naslova izvedenih revizij javnih družb

Največji tržni delež vrednosti prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb je v proučevanem obdobju imela družba KPMG Slovenija d. o. o., in sicer 44,7 % tržni delež, ki se je do leta 2014 zmanjšal za 23,7 odstotnih točk na 21,0 % tržni delež (Slika 9). Tržni delež sta v proučevanem obdobju stalno povečevali družbi Deloitte revizija d. o. o. iz 6,5 % v letu 2011 na 31,4 % v letu 2014, in družba Ernst & Young d. o. o. iz 22,9 % v letu 2011 na 36,9 % tržni delež v letu 2014. Družbi, ki v proučevanem obdobju dosežata vsaj 5,0 % tržni delež vrednosti prihodkov z naslova izvedenih revizij javnih družb, sta še družbi PricewaterhouseCoopers d. o. o. in PKF revizija in svetovanje d. o. o.. Tržni deleži vrednosti prihodkov z naslova izvedenih revizij javnih družb so navedeni v Prilogi 2 (Tabela 4).

Slika 9: Tržni deleži vrednosti prihodkov z naslova izvedenih revizij javnih družb

Vir: Priloga 2.

Analiza tržne vrednosti prihodkov z naslova izvedenih revizij javnih družb pokaže, da družbe skupine BIG 4 v proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 beležijo rast tržnega deleža, ki je v letu 2011 znašal 86,8 %, v letu 2014 pa že 89,3 %, kar je razvidno iz Priloge 2 (Tabela 4). Slednje ob upoštevanju Priloge 2 (Tabela 4) pomeni, da so cene revizij javnih družb, ki jih izvajajo družbe BIG 4, v proučevanem obdobju rastle hitreje kot cene revizij, ki jih izvajajo preostale revizijske družbe oz. da so se cene revizij javnih družb, ki jih izvajajo družbe BIG 4, dvignile, ob predpostavki, da so cene revizij ostalih javnih družb v proučevanem obdobju ostale nespremenjene. V okviru izračuna tržnih deležev vrednosti prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb smo ugotavljali tudi, kakšna je

povprečna cena revizije javnih družb. Na podlagi izračunov (Tabela 7) ugotavljamo, da se povprečna cena revizije javne družbe, ki jo izvede ena izmed družb BIG 4, v povprečju giblje med 36.609 EUR in 67.035 EUR. Cena revizije družbe PricewaterhouseCoopers d. o. o. se v proučevanem obdobju nanaša le na revizijo ene javne družbe in ne moremo govoriti o povprečju. Preostale družbe BIG 4 so v posameznem letu proučevanega obdobja revidirale od 6 do 18 javnih družb.

Tabela 7: Povprečna cena revizije računovodskih izkazov javnih družb (EUR)

Revizijska družba	2011	2012	2013	2014	Povprečje
Deloitte d. o. o.	21.700	36.534	41.732	46.469	36.609
Ernst & Young d. o. o.	46.213	63.901	87.145	70.882	67.035
KPMG Slovenija d. o. o.	50.099	35.844	35.925	31.046	38.229
PricewaterhouseCoopers d. o. o.	258.000	333.000	ni	ni	295.500
Ostale revizijske družbe	12.074	9.772	10.117	9.791	10.438

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe.

4.2 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks

Tržno koncentracijo na trgu revizijskih storitev v Sloveniji smo prikazali za dva trga: prvi je trg revizijskih družb, pri čemer smo računali koeficient koncentracije za štiri (v nadaljevanju CR4), šest (v nadaljevanju CR6), osem (v nadaljevanju CR8) ter dvajset (v nadaljevanju CR20) največjih revizijskih družb. Drugi trg je trg javnih družb, za katerega smo ravno tako računali RC4, CR6, CR8 ter koeficient koncentracije za deset (v nadaljevanju CR10) revizijskih družb, saj na trgu revizijskih storitev javnih družb nastopa le slaba polovica revizijskih družb, ki so vpisane v register pri Slovenskem inštitutu za revizijo. Višino koeficienta koncentracije smo interpretirali v skladu z interpretacijo koeficienta v poglavju 2.3, višino HHI indeksa pa v skladu s klasifikacijo, prikazano v poglavju 2.4.

4.2.1 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb

Koeficient koncentracije na trgu revizijskih družb, ki je izračunan na podlagi vseh prihodkov revizijskih družb za CR4, CR 6, CR8 ter CR20, prikazujemo v Tabeli 8. Podlaga za izračun so tržni deleži revizijskih družb iz Priloge 1 (Tabela 1).

Tabela 8: CR in HHI indeks vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb

CR, HHI \ Leto	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR4 (v %)	58,3	61,2	66,9	64,8	62,8
CR6 (v %)	64,6	66,7	71,3	69,1	67,9
CR8 (v %)	69,2	70,8	74,6	72,3	71,7
CR20 (v %)	85,8	85,6	86,9	85,7	86,0
HHI	938,7	1.045,5	1.277,4	1.141,9	1.100,9

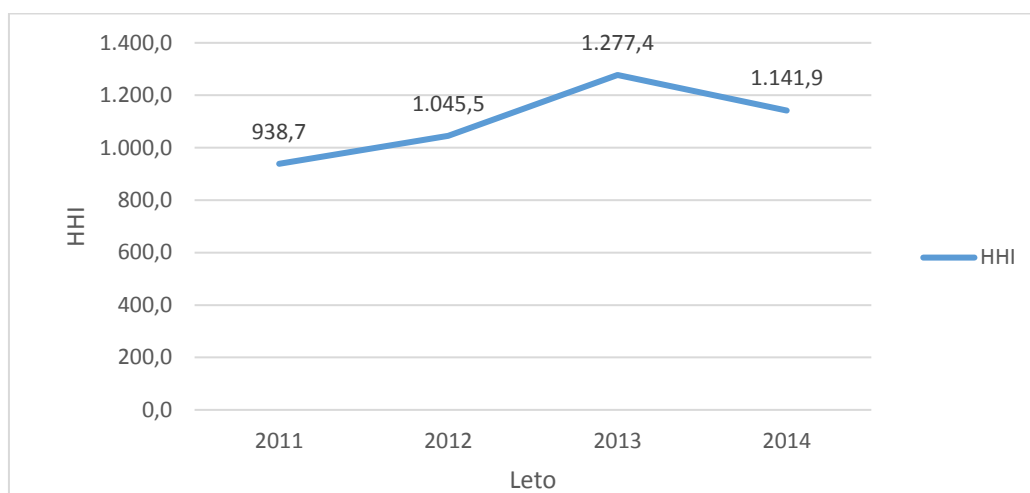
Vir: Priloga 1.

Na podlagi izračunov ugotavljamo, da se je koeficient koncentracije CR4 v proučevanem obdobju v povprečju gibal okoli 62,8 %, kar kaže na srednje visoko koncentracijo. Da se vrednost koncentracije CR4 giblje v zgornjih mejah srednje visokega razreda, dokazuje hiter preskok CR6 in CR8 v razred, ki tržno koncentracijo opredeljuje kot visoko. Zelo visoko koncentracijo zaznamo že pri dvajsetih največjih revizijskih družbah, katerih CR20 kaže na to, da slaba polovica vseh revizijskih družb v povprečju obvladuje 86 % trga revizijskih storitev.

Do zelo podobne ugotovitve je prišla Salihovičeva (2014, str. 55), ki je proučevala analizo koncentracije revizijskega trga v obdobju 2008 do 2011, in sicer je bil CR20 v povprečju 86,1 %. Podobno so se v obdobju 2008 do 2011 gibal CR 6 (povprečno 63,5 %) in CR8 (68,7 %). Analiza koncentracije revizijskega trga CR4 v obdobju od leta 2002 do leta 2005 (Skitek, 2009, str. 62) prav tako ne odstopa od ugotovljene koncentracije v obdobju od leta 2011 do leta 2014.

V primerjavi s koeficienti koncentracije revizijskega trga glede na prihodke revizijskih družb, ki kažejo zelo visoko tržno koncentracijo dvajsetih največjih družb, izračunani HHI indeks po letih kaže na nizko do srednje visoko tržno koncentracijo trga revizijskih storitev. HHI indeksi po letih so prikazani v tabelarnem prikazu (Tabela 8) in grafičnem prikazu (Slika 10), katera kažeta na konstantno rast HHI indeksa v letih od 2011 do 2013 in rahel padec HHI indeksa v letu 2014, kar sovпада z bolj enakomerno razporeditvijo tržnih deležev revizijskih družb BIG 4 v letu 2014, kar je razvidno iz Priloge 1 (Tabela 1).

Slika 10: HHI indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb

Vir: Tabela 8.

4.2.2 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah

Koeficienti koncentracije, izračunani na podlagi povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah, kažejo na ravni CR4 v povprečju srednje visoko tržno koncentracijo, na ravni CR8 pa na nizko do srednje visoko koncentracijo (Tabela 9). Izračuni konkretno kažejo, da štiri največje družbe zaposlujejo več kot polovico vseh revizorjev na trgu revizijskih družb, dvajset največjih revizijskih družb pa veliko večino revizorjev na revizijskem trgu.

Tabela 9: CR in HHI indeks vrednosti povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah

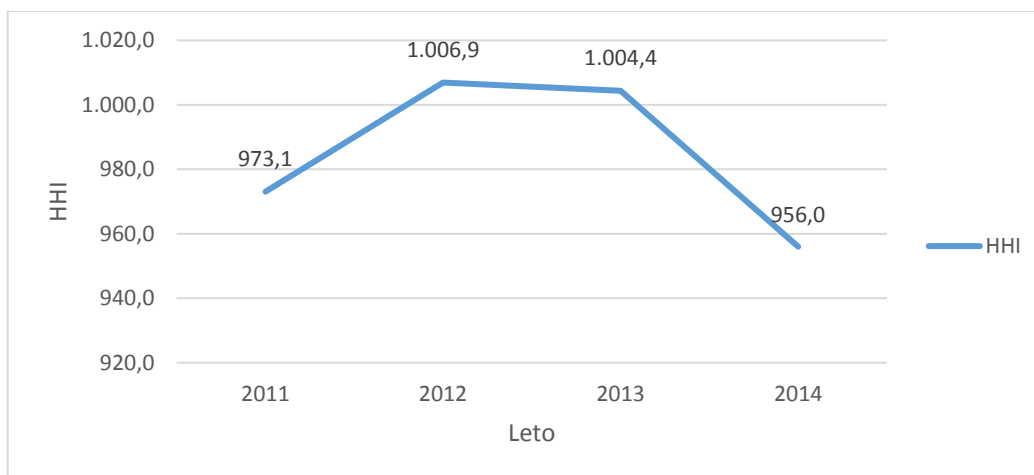
Leto	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR, HHI					
CR4 (v %)	56,9	59,2	60,1	57,7	58,5
CR6 (v %)	63,6	65,3	65,8	63,3	64,5
CR8 (v %)	68,8	70,3	70,4	67,3	69,2
CR20 (v %)	85,2	85,7	85,6	83,3	84,9
HHI	973,1	1.006,9	1.004,4	956,0	985,1

Vir: Priloga 1.

Slika 11 prikazuje gibanje HHI indeksa v obdobju od 2011 do 2014 in ugotavljamo, da so se vrednosti gibale od 956,0 do 1.006,9, kar nakazuje na zgornjo mejo nizke tržne koncentracije. Razvidno je, da je HHI indeks nekoliko poskočil iz leta 2011 na 2012, vendar tudi upadel iz leta 2013 na 2014, kar sovпада z gibanjem koeficientov koncentracije v

proučevanem obdobju. Padec pojasni zmanjševanje števila zaposlenih v družbah skupine BIG 4, ki so se s tem le prilagodile spremembam na trgu.

Slika 11: HHI indeks povprečnega števila zaposlenih

Vir: Tabela 9.

Kot v primeru raziskave tržne koncentracije na podlagi prihodkov tudi raziskava tržne koncentracije števila zaposlenih pokaže, da se tržna razmerja v proučevanem obdobju od leta 2011 do 2014 niso bistveno spremenila od tistih v obdobju od 2008 do 2011. Tudi raziskava Salihovičeve (2014, str. 55–56) namreč kaže podobno razporeditev tržne moči, in sicer CR4 je v obdobju od leta 2008 do 2011 v povprečju 55,8 % in CR20 86,3 %.

4.2.3 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks števila naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Tabela 10 prikazuje vrednosti koeficienta koncentracije in HHI indeksa za trg, kjer so naročniki javne družbe. Koncentracija na trgu naročnikov, ki so javne družbe, kaže na ravni CR4 na visoko tržno koncentracijo, na ravni CR6 in CR10 pa celo že zelo visoko tržno koncentracijo s tržnim deležem največjih šestih revizijskih družb od 85,7 % v letu 2011 do 75,0 % v letu 2014 ter tržnim deležem največjih desetih revizijskih družb od 92,9 v letu 2011 do 87,5 % v letu 2014.

Na podlagi HHI indeksa za trg javnih družb na podlagi števila naročnikov (Tabela 10) ugotavljamo, da je na trgu prisotna srednje visoka tržna koncentracija, ki po letih proučevanega obdobja od leta 2011 do leta 2014 rahlo, vendar stalno upada, kar prikazuje tudi Slika 12. Vrednost indeksa se je tako iz leta 2011 zmanjšala iz 1.702,8 na 1.505,1 v letu 2014. Vrednosti HHI indeksa sovpadajo z razporeditvijo vrednosti tržnih deležev po letih, kar je razvidno iz Priloge 2 (Tabela 1).

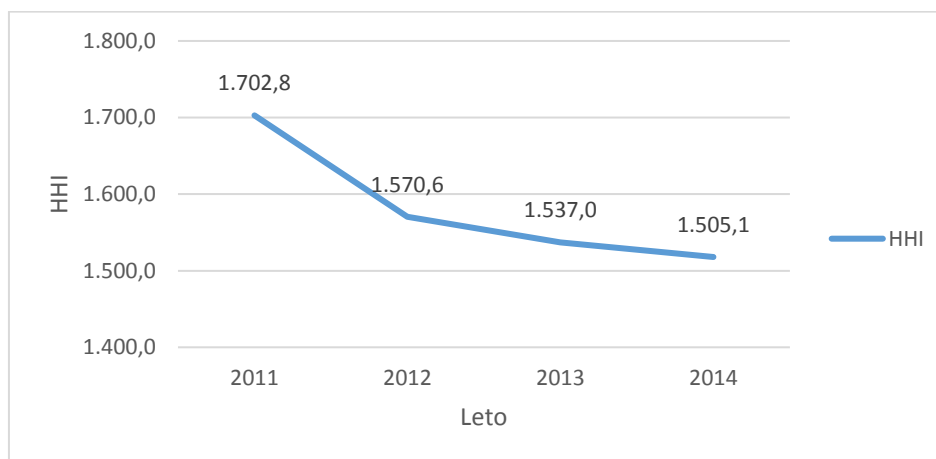
Tabela 10: CR in HHI indeks vrednosti števila naročnikov revizijskih družb

Leto \ CR, HHI	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR4 (v %)	69,6	68,5	69,6	71,4	69,8
CR6 (v %)	85,7	81,5	80,4	75,0	80,7
CR8 (v %)	89,3	87,0	87,5	82,1	86,5
CR10 (v %)	92,9	90,7	91,1	87,5	90,5
HHI	1.702,8	1.570,6	1.537,0	1.505,1	1.578,9

Vir: Priloga 2.

Na mestu je primerjava z ugotovitvami raziskave Salihovičeve (2014, str. 58–59), ki je v sklopu izračuna koeficienta koncentracije in HHI indeksa števila naročnikov, razdeljenih po kotaciji na borzi za obdobje od leta 2008 do leta 2011 za trg naročnikov javnih družb ugotovila, da HHI indeks po letih upada, v povprečju pa se v proučevanem obdobju giblje od 1.700 do 1.800. Iz izračunanega koeficienta koncentracije trga naročnikov, ki so javne družbe, za deset največjih družb je razvidno, da so ta v obdobju od leta 2008 do leta 2011 v povprečju obvladovala 90,7 % trga naročnikov, kar je 0,2 odstotne točke več od povprečnega deleža v obdobju od leta 2011 do leta 2014.

Slika 12: HHI indeks števila naročnikov v revizijskih družbah

Vir: Tabela 10.

4.2.4 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Iz vrednosti CR4, CR6, CR8 in CR10 je razvidno (Tabela 11), da je na trgu revizijskih storitev javnih družb prisotna zelo visoka tržna koncentracija. Že na podlagi CR4 ugotavljamo, da so v proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 96,3 % trga revizijskih

storitev za javne družbe obvladovale štiri največje družbe. V letu 2013 je celo samo 10 revizijskih družb obvladovalo skoraj celoten revizijski trg naročnikov glede na prihodke naročnikov.

Tabela 11: CR in HHI indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb

CR, HHI	Leto	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR4 (v %)		94,5	95,5	97,5	97,7	96,3
CR6 (v %)		98,2	97,6	99,0	99,1	98,5
CR8 (v %)		99,4	99,1	99,6	99,6	99,4
CR10 (v %)		99,9	99,8	100,0	99,8	99,9
HHI		4.734,0	4.064,4	3.175,1	4.036,8	4.002,6

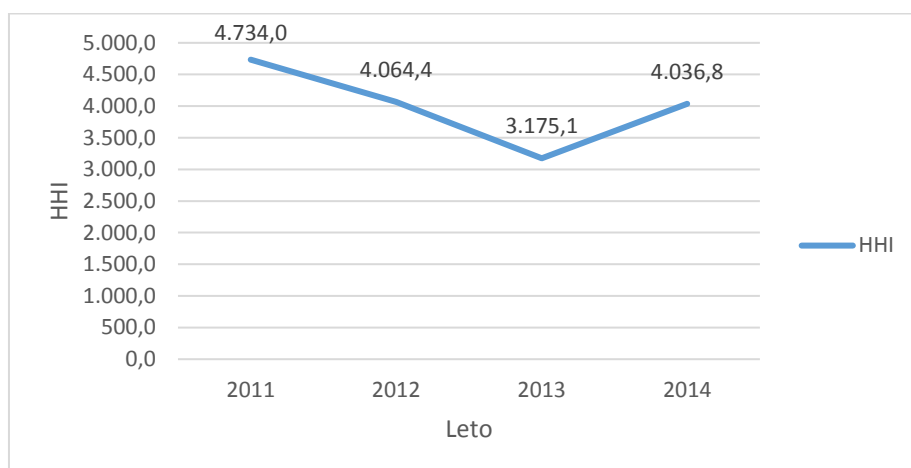
Vir: Priloga 2.

Že na podlagi vseh izračunanih koeficientov koncentracije je moč sklepati, da bo tudi HHI indeks izredno visok. Ta se giblje vse od 4.734,0 v letu 2011 do 4.036,9 v letu 2014, s padcem v vmesnem obdobju leta 2013 na 3.175,1 (Slika 13). Kljub padcu v letu 2013, HHI indeks kaže na visoko tržno koncentracijo skozi celotno proučevano obdobje.

Padec HHI indeksa v letu 2013 je posledica prerazporeditve tržnih deležev znotraj skupine družb BIG4, in sicer se je znatno zmanjšal tržni delež družbe KPMG Slovenija d. o. o. in zvišal tržni delež družb Deloitte revizija d. o. o. ter Ernst & Young d. o. o., s tem da družba PricewaterhouseCoopers d. o. o. v letu 2013 in 2014 ni revidirala računovodskih izkazov nobene javne družbe. Razporeditev tržnih deležev po revizijskih družbah je razvidno iz Priloge 2 (Tabela 2).

Ob slednji ugotovitvi je potrebno upoštevati, da je trg naročnikov revizij, ki so javne družbe, v Sloveniji izredno majhen in prav tako na slovenskem trgu ni dovolj velikih družb, ki bi bile samostojno zmožne izvesti revizije računovodskih izkazov javnih družb, katerih prihodki in sredstva (slednjima področjema revizorji namenjajo razmeroma največ pozornosti) so znatno večji od npr. samih prihodkov ali sredstev revizijskih družb.

Slika 13: HHI indeks vrednosti vseh prihodkov naročnikov revizijskih družb

Vir: Tabela 11.

4.2.5 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb, kjer so naročniki javne družbe

Tako kot koeficient koncentracije glede na vrednosti prihodkov revizijskih naročnikov tudi koeficient koncentracije glede na vrednost sredstev kaže izrazito koncentracijo, in sicer že CR4 kaže na zelo visoko tržno koncentracijo. Tabela 12 prikazuje, da so se vrednosti CR v proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 gibale v povprečju okoli 98,2 %, CR6 celo okoli 99,3 %. Vrednosti CR10 so se v proučevanem obdobju gibale med 99,7 % in 99,9 %, iz česar razumemo, da je 10 revizijskih družb skoraj v celoti obvladovalo revizijski trg naročnikov, kjer so naročniki javne družbe.

Tabela 12: CR in HHI indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb

Leto	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR, HHI					
CR4 (v %)	97,8	97,4	98,8	98,8	98,2
CR6 (v %)	99,3	98,9	99,4	99,3	99,3
CR8 (v %)	99,7	99,5	99,7	99,7	99,6
CR10 (v %)	99,9	99,7	99,9	99,8	99,8
HHI	2.673,9	2.590,3	3.205,7	3.471,3	2.985,3

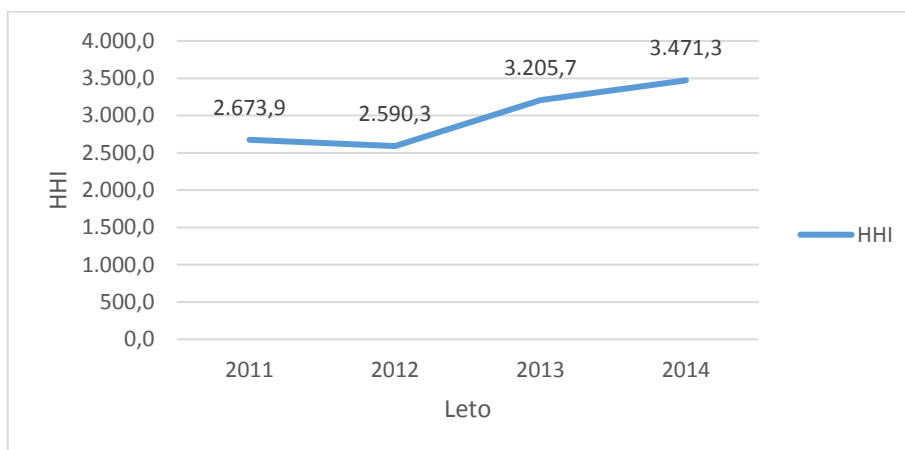
Vir: Priloga 2.

Slika 14 prikazuje, da se je HHI indeks v proučevanem obdobju od leta 2011 do leta 2014 gibal v mejah od 2.590,3 v letu 2012 do 3.471,3 v letu 2014, v povprečju pa okoli 2.985,3, kar glede na klasifikacijo parametrov HHI indeksa nakazuje na visoko tržno koncentracijo na trgu naročnikov glede na vrednost sredstev javnih družb. Gibanje HHI indeksa je po letih

sicer nihalo, primerjava HHI indeksa leta 2014 glede na vrednost indeksa konec leta 2011 pa pokaže, da se je koncentracija povečala za 797,4.

Porast HHI indeksa zaznamo po letu 2012, kar pripisujemo stalnemu povečevanju tržnih deležev družb Deloitte revizija d. o. o. in Ernst & Young d. o. o. ter padcu tržnega deleža družbe KPMG Slovenija d. o. o., kar je razvidno tudi iz Priloge 2 (Tabela 3).

Slika 14: HHI indeks vrednosti sredstev naročnikov revizijskih družb

Vir: Tabela 12.

4.2.6 Koeficient koncentracije in Herfindahl-Hirschmanov indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb z naslova opravljanja revizij javnih družb

Tabela 13 prikazuje gibanje koeficienta koncentracije trga revizijskih storitev glede na prihodke z naslova opravljanja revizij javnih družb, ki kaže kolikšen del zaračunane vrednosti revizij računovodskih izkazov javnih družb pripada največjim revizijskim družbam. Na podlagi izračuna CR4, CR6, CR8 in CR 10 od leta 2011 do leta 2012 lahko tržno koncentracijo opredelimo kot zelo visoko. Manjši od 90 % tržnega deleža je le CR4 v letih 2011 in 2012, v vseh ostalih obdobjih so CR4, CR6, CR8 in CR10 večji od 90 %. Medtem ko imata CR8 in CR10 razmeroma konstantno gibanje skozi celotno obdobje, je pri CR4 in CR6 skozi proučevano obdobje zaznati rahel porast tržne koncentracije.

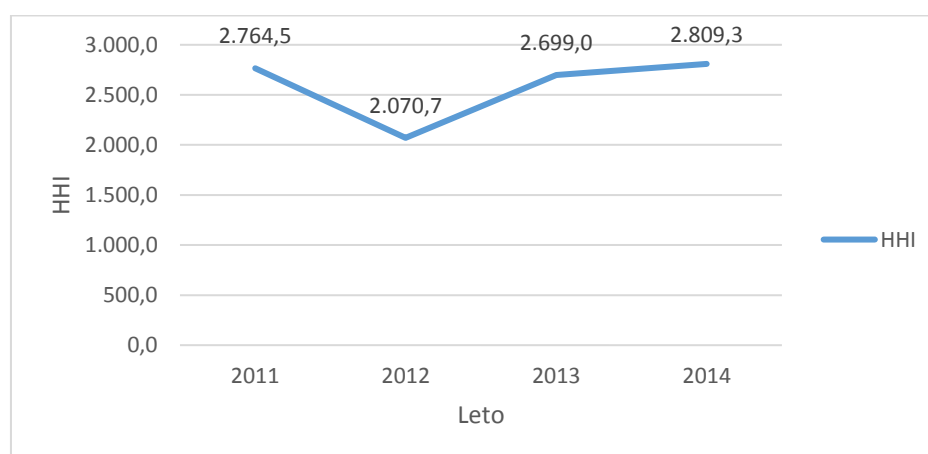
Tabela 13: CR in HHI indeks vrednosti prihodkov z naslova opravljanja revizij javnih družb

Leto	2011	2012	2013	2014	Povprečje
CR, HHI					
CR4 (v %)	86,8	88,4	92,4	93,2	90,2
CR6 (v %)	94,2	94,5	95,9	95,7	95,1
CR8 (v %)	97,1	97,1	97,7	97,6	97,4
CR10 (v %)	98,5	98,3	98,9	98,4	98,5
HHI	2.764,5	2.070,7	2.699,0	2.809,3	2.585,9

Vir: Priloga 2.

HHI indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb z naslova opravljanja revizij javnih družb kaže na visoko tržno koncentracijo, ki je v proučevanem obdobju v povprečju 2.585,9 in po letih precej niha. Gibanje HHI indeksa vrednosti prihodkov revizijskih družb z naslova opravljanja revizij javnih družb od leta 2011 do leta 2012 prikazuje Slika 15. Iz Slike 15 je v letu 2012 razviden izrazitejši upad vrednosti HHI indeksa, kar je posledica enakomernejše prerezporeditve tržnih deležev vrednosti prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb revizijskih družb skupine BIG 4. V letih 2013 in 2014 je vrednost HHI indeksa ponovna narastla. Slednje je posledica tega, da revizijska družba PricewaterhouseCoopers d. o. o. v letu 2013 in letu 2014 ni opravila nobene revizije javnih družb, podjetje, ki ga je revizijska družba revidirala v letu 2011 in letu 2012, pa je v letu 2013 in letu 2014 revidirala revizijska družba Ernst & Young d. o. o..

Slika 15: HHI indeks vrednosti prihodkov revizijskih družb z naslova opravljanja revizij javnih družb

Vir: Tabela 13.

4.3 Preverjanje hipotez

Na podlagi empirične raziskave koncentracije trga revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji od leta 2011 do leta 2014 prve hipoteze ne moremo potrditi v celoti. Tržni delež štirih največjih revizijskih družb glede na število naročnikov se je v proučevanem obdobju povečal za 1,8 odstotne točke, glede na vrednost vseh prihodkov naročnikov za 3,2 odstotni točki, glede na vrednost sredstev naročnikov za 1 odstotno točko in glede na delež vrednosti prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb celo za 6,4 odstotne točke. Vendar kot smo v diplomski nalogi že omenili, je boljši pokazatelj koncentracije posameznega trga Herfindahl-Hirschmanov indeks, ki pri izračunu daje večji pomen tržnim deležem večjih revizijskih družb, kar se sklada z njihovim večjim vplivom na konkurenco. Če tržni deleži štirih največjih konkurentov v obdobju kažejo povečevanje koncentracije, kaže vrednost HHI indeksa na zmanjšanje koncentracije. Povprečna stopnja koncentracije se je zmanjšala v oziru na vse neodvisne spremenljivke, razen v primeru izračuna HHI indeksa na podlagi vrednosti sredstev naročnika. Iz tega razloga ne moremo trditi, da se je koncentracija revizijskega trga za javne družbe od leta 2011 do leta 2014 povečala.

Drugo hipotezo o tržni koncentraciji revizijskega trga lahko potrdimo v celoti. Vsi koeficienti koncentracije kažejo, da je trg revizijskih storitev javnih družb v Sloveniji v vseh proučevanih letih visoko koncentriran oz. da tržna struktura kaže na strog oligopol, kajti v vseh letih je CR4 absolutno večji od 60 % oz. celo 90 %.

V okviru tretje hipoteze smo želeli potrditi ali ovreči trditev, da je tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe v obdobju od leta 2011 do leta 2014 specifično drugačna od tržne koncentracije celotnega revizijskega trga v enakem obdobju. Hipotezo smo v okviru trga vseh revizijskih družb obravnavali glede na prihodke revizijskih družb ter relativno število zaposlenih v revizijskih družbah. Hipotezo v celoti podpirajo vsi izračuni mer koncentracije. Na podlagi izračunanega koeficienta koncentracije štirih največjih družb opredelimo trg revizijskih družb kot srednje visoko tržno koncentriran, slednje potrjuje tudi HHI indeks, ki za trg revizijskih družb na podlagi deleža vrednosti vseh prihodkov v povprečju znaša 1.100, na podlagi relativnega števila zaposlenih v revizijskih družbah pa 985. Na drugi strani vse mere koncentracij za trg javnih družb dokazujejo, da je revizijski trg za javne družbe na podlagi vrednosti HHI indeksa visoko koncentriran, na podlagi koeficienta koncentracije največjih štirih revizijskih družb pa celo zelo visoko koncentriran. Iz tega razloga lahko potrdimo, da je tržna koncentracija revizijskega trga za javne družbe v obdobju od leta 2011 do leta 2014 specifično drugačna od tržne koncentracije celotnega revizijskega trga v enakem obdobju.

SKLEP

Za majhna gospodarstva je značilna višja stopnja koncentracije v številnih panogah. V majhnih gospodarstvih je namreč večina trgov tako majhnih, da podjetja le težka dosežejo učinkovit obseg proizvodnje in zato so za trge značilni oligopoli. Če slednje trditve apliciramo na slovenski revizijski trg storitev revidiranja javnih družb, je obstoj oligopolne tržne strukture popolnoma jasen in razumljiv. Na slovenskem trgu namreč nastopa le nekaj več kot petdeset revizijskih družb, ki na trgu ponujajo storitve revidiranja nekaj več kot le petdesetim javnim družbam. Število javnih družb je v primerjavi s številom revizijskih družb enostavno premajhno, da bi na trgu revizijskih storitev za naročnike, ki so javne družbe, lahko težili k vzpostavitvi popolne konkurence. Po našem mnenju manjše revizijske družbe niti nimajo interesa vstopati na trg revizijskih storitev javnih družb, saj imajo predvsem premajhne kadrovske zmogljivosti. Prav tako bi prevzeti posel revizije javne družbe za manjšo družbo predstavljal preveliko finančno tveganje odvisnosti od enega naročnika. S takšnega stališča ne vidimo tehtnih razlogov, da bi zakonodajalec z zakonom posegal v tržno strukturo v smislu omejevanja višine tržnih deležev. Slednje niti ne bi bilo v skladu z načeli tržnega gospodarstva. Bi pa bilo smotrno, da zakonodajalec zaradi varovanja širšega interesa javnosti, ki je v primeru javnih družb še toliko večje, predpiše dodatne zahteve, ki bi jih revizor revidirane javne družbe moral izpolnjevati. Dodatne pravne regulacije bi pri tem lahko bile: dodatna razkritja v letnem poročilu, dodatno obsežnejše poročilo poslovodstvu in revizijski komisiji, omejen obseg in vrste nerevizijskih storitev, ki jih revizijska družba nudi naročniku, obvezna menjava revizijskega partnerja in ne le revizijske družbe.

Več pozornosti kot izključno sami koncentraciji na trgu revizijskih storitev bi bilo potrebno nameniti proučevanju, kako določene stopnje koncentracije vplivajo na oblikovanje cen in kako le-to sočasno vpliva na kakovost revizijskih storitev. Ravno tako bi bilo po našem mnenju smiselno več pozornosti nameniti neodvisnosti in strokovni skrbnosti revizorjev, še posebej tistih, ki revidirajo javne družbe.

Na podlagi izvedene analize poskusimo sedaj podati odgovore na vprašanja, ki smo si jih postavili v uvodu diplomskega dela. Ker se je izvedena raziskava nanašala na slovenske razmere, se bomo pri odgovorih omejili na slovenski prostor.

Kaj bi se zgodilo v primeru propada ene od večjih revizijskih hiš? Glede na ugotovljene tržne deleže revizijskega trga si upamo trditi, da bi trg velikih naročnikov zagotovo obvladale tudi samo tri družbe iz skupine BIG4. Slednje sklepamo na podlagi razmer v letu 2013 in 2014, ko ena družba iz skupine BIG4 ni revidirala nobene javne družbe. Na celotnem revizijskem trgu (brez poudarka na trg javnih družb) konkurenca ni tako izrazito koncentrirana in veliko število revizijskih družb bi tako lahko pokrilo povpraševanje po revizijah računovodskih izkazov.

Kako spodbuditi majhne in srednje družbe k vstopu na trg revizijskih storitev naročnikov, ki so javne družbe? Predlog o skupinskih revizijah je eden od možnih rešitev, vendar je po našem mnenju trg naročnikov (javne družbe) tako majhen, da majhne in srednje družbe po vsej verjetnosti ne bi imele interesa vstopati na del trga revizijskih storitev javnih družb. Glede na rezultate raziskave celotnega revizijskega trga majhne in srednje revizijske družbe obvladujejo nekaj manj kot polovico revizijskega trga. Pri tem je malenkost zaskrbljujoče, da njihov tržni delež po letih blago upada. Slednje povezujemo z dejstvom, da upada tudi število gospodarskih družb, zavezanih k reviziji računovodskih izkazov. Rešitev je moč iskati v nižanju kriterijev, ko je neka gospodarska družba zavezana k reviziji. Ravno nasprotno je zakonodajalec storil v letu 2015, ko je z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1I, Ur. l. RS, št. 55/2015) zvišal merila zavezanosti k reviziji. Ker smo v diplomskem delu proučevali predvsem trg naročnikov, za katere je edini kriterij uvrščenost vrednostnih papirjev družb na organiziran trg, višanje meje zavezanosti k reviziji nima vpliva na velikost trga naročnikov v nadaljnjem obdobju od proučevanega leta 2014. Višanje mej bo imelo učinek na revizijski trg ostalih naročnikov, kar je lahko zanimiva tema nadaljnjega proučevanja tržnih razmer revizijskega trga.

Po našem mnenju je trg revizijskih storitev v primerjavi z ostalimi storitvenimi dejavnostmi poseben, saj moramo upoštevati, da obvezna revizija varuje tudi interese širše družbe in ne le interese lastnikov, ter da bi popolna odprava vstopnih ovir na trgu res lahko vodila do vzpostavitve večje konkurence, vendar bi v prvi vrsti vplivala na kakovost opravljenih revizij. Vzpostavljena pravna ureditev, institucionalni nadzor nad revizijskimi družbami, formalno izobraževanje in certificiranje revizorjev so zagotovo nujni in po našem mnenju tudi ustrezno vzpostavljeni. Slednjega se očitno zaveda tudi zakonodajalec, ki v predlogu ZRev-3 ovir za vstop novih konkurentov na trg revizijskih storitev ne zmanjšuje.

LITERATURA IN VIRI

1. Beattie, V., Goodcare, A., & Fernley, S. (2003). And then were four: A study of UK audit market concentration – causes, consequences and the scope for market adjustment. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 11(3), 252–253.
2. Cabral, L. M. B. (2000). *Introduction to Industrial Organization*. Cambridge: The MIT Press.
3. Carmichael, D. R., Wilingham, J. J., & Schaller, C. A. (1996). *Auditing concepts and methods*. New York: McGraw-Hill.
4. Choi, M. S., & Zeghal, D. (1999). The effect of accounting firm mergers on international markets for accounting services. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 8(1), 1-22.
5. Deumes, R., Knechel, W. R., Meueissen, R., Schelleman, C., & Vanstraelen, A. (2010). *Response to Consultation on EC Green Paper: »Audit Policy: Lessons from the Crisis«*. Netherland: Maastricht University.
6. Direktiva 2006/43/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. maja 2006 o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze, spremembi direktiv Sveta 78/660/EGS in 83/349/EGS ter razveljavitvi direktive Sveta 84/253/EGSE. *Uradni list Evropske unije* L 157/87.
7. Direktiva 2014/56/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila o spremembi Direktive 2006/43/ES o obveznih revizijah za letne in konsolidirane računovodske izkaze. *Uradni list Evropske unije* L 158/77.
8. European Commission. (2004). *Guidelines on the assessment of horizontal mergers under the Council Regulation on the control of concentrations between undertakings* (2004/C 31/3). Bruselj: Evropska komisija.
9. Evropska komisija. (2010). *Zelena knjiga Revizijska politika: kaj smo se naučili iz krize*, COM(2010) 561 konč. Bruselj: Evropska komisija.
10. Evropska komisija. (2011). *Audit policy: Lessons from the crisis. Summary of responses*. Bruselj: Evropska komisija.
11. Feldman, E. R. (2006). A Basic Quantification of the Competitive Implications of the Demise of Arthur Andersen. *Review of Industrial Organization*, 29(3), 193–212.
12. Glas, M. (1999). *Ekonomija*. Ljubljana: DZS.
13. Glaser, K. (1993). *Auditing* (2nd ed.) Oxford: Butterworth-Heinemann.
14. Ghosh, A., & Lustgarten, S. (2005). Pricing of Initial Audit Engagements by Large and Small Audit Firms. Najdeno 25. aprila 2016 na spletnem naslovu <http://ssrn.com/abstract=770975>
15. Hrovatin, N. (1996). *Uvod v gospodarstvo I. del*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
16. Huber, N. (2011, maj). The concentration battle. *International Accounting Bulletin*. Najdeno 23. novembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.blog-audit.com/wp-content/uploads/2012/03/e%CC%81tude-InternationalAccountingBulletin1.pdf>

17. Humphrey, C., Kausar, A., Loft, A., & Woods, M. (2011). Regulating Audit beyond the Crisis: A Critical Discussion of the EU Green Paper. *European Accounting Review*, 20(3), 431–457.
18. Kavčič, S. (2000). Pomen revizije za odločnost delovanja organizacije. *12. forum odličnosti in mojstrstva Otočec 2000: Kako do odličnosti 24 ur na dan* (str. 105–121). Otočec: Zveza ekonomistov Slovenije, Ministrstvo za znanost in tehnologijo in Gospodarska zbornica Slovenije.
19. Koletnik, F. (2008). *Zunanje revidiranje*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za računovodstvo, revizijo in davščine.
20. Le Vourc'h, J., & Morand, P. (2011). *Study on the effects of the implementation of the acquis on statutory audits of annual and consolidated accounts including the consequences on the audit market*. Paris: ESCP Europe.
21. Martin, S. (1994). *Industrial Economics: Economic Analysis and Public Policy* (2nd ed.). New York: Macmillan Publishing Company.
22. Mrkaić, M., & Pezdir, R. (b. l.). Ovire za konkurencu v slovenskem gospodarstvu in ukrepi za odpravo. Najdeno 5. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/Mrkaic-Pezdir.pdf>
23. Odar, M. (2008). Vrste in namen revizij. Najdeno 2. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.pf.uni-mb.si/files/bernarda/REVIZIJA-%20dr%20Odar.doc>
24. Odar, M. (2010). Razvoj slovenske revizijske šole in stroke. *IKS revija za računovodstvo in finance*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
25. Olive, M. (2002). *Price and Markup Behaviour in Manufacturing: A Cross Country Study*. USA: Edward Elgar Publishing.
26. Pepall, L., Richards, D., & Norman, G. (2008). *Industrial Organization: Contemporary Theory and Empirical Applications* (4th ed.). Oxford: Blackwell Publishing.
27. Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2002). *Ekonomija* 16. izdaja. Ljubljana: GV Založba.
28. Salihović, A. (2014) *Analiza koncentracije na trgu revizijskih storitev v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
29. Shepherd, W. G. (1990). *The economic of Industrial Organisation*. New Jersey: Prentice Hall.
30. Sikka, P. (2009). Financial crisis and the silence of the auditors. *Accounting Organizations and Society*, 34, 868–873.
31. Skitek, M. (2009). *Kritična obravnava zagotavljanja finančne neodvisnosti revizijskih družb pri revidiranju računovodskih izkazov* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
32. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (2014). *Slovar slovenskega knjižnega jezika: SSKJ 2 – (2., dopolnjena in deloma prenovljena izdaja)*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
33. Snoj, B., & Gabrijan, V. (2007). *Zbrano gradivo za predmet Osnove Marketinga 1. in 2. del*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

34. Stefani, U. (2006). Anbieterkonzentration bei Prüfungsmandaten börsennotierter Schweizer Aktiengesellschaften. *Die Betriebswirtschaft*, 66(2), 121–145.
35. Taylor, H. D., & Glezen, G. W. (1996). *Revidiranje – zasnove in postopki*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo ter Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
36. Thavapalan, S., Moroney, R., & Simnett, R. (2002). The effect of the PricewaterhouseCoopers merger on audit concentration in Australia: A note. *Accounting and Finance*, 42(2), 153–167.
37. Turk, I. (2000). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
38. Uredba (EU) št. 537/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014 o posebnih zahtevah v zvezi z obvezno revizijo subjektov javnega interesa in razveljavitvi Sklepa Komisije 2005/909/ES. *Uradni list Evropske unije* L 158/77.
39. U. S. Department of Justice and the Federal Trade Commission. (1997, 8. april). *Horizontal Merger Guidelines*. Najdeno 3. aprila 2016 na spletnem naslovu <https://www.justice.gov/atr/horizontal-merger-guidelines-0>
40. U. S. Department of Justice and the Federal Trade Commission. (2010, 19. avgust). *Horizontal Merger Guidelines*. Najdeno 3. aprila 2016 na spletnem naslovu <https://www.ftc.gov/sites/default/files/attachments/merger-review/100819hmg.pdf>
41. U. S. General Accounting Office. (2008, januar). *Audits of Public Companies – Continued Concentration in Audit Market for large Public Companies does not call for Immediate Action*. Najdeno 20. marca 2016 na spletnem naslovu www.gao.gov/new.items/d08163.pdf.
42. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 65/2009-UPB3, 33/2011, 91/2011, 32/2012, 57/2012, 44/2013 – odl. US, 82/2013, 55/2015.
43. Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence. *Uradni list RS* št. 36/2008, 40/2009, 26/2011, 87/2011, 57/2012, 39/2013 odl. US, 63/2013 – ZS-K, 33/2014, 76/2015.
44. Zakon o računskem sodišču. *Uradni list RS* št. 11/2001, 109/2012.
45. Zakon o revidiranju. *Uradni list RS* št. 65/2008.
46. Zakon o trgu finančnih instrumentov. *Uradni list RS* št. 108/2010-UPB3, 78/2011, 55/2012, 105/2012, – ZBan-1J, 63/2013, – ZS-K, 30/2016, 44/2016 –ZRPPB.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Tržni deleži izračunani za trg revizijskih družb.....	1
Priloga 2: Tržni deleži izračunani za trg naročnikov (javne družbe).....	3

Priloga 1: Tržni deleži izračunani za trg revizijskih družb

Tabela 1: Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov revizijskih družb

Leto	2011		2012		2013		2014	
	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	20.521	58,3	21.604	61,2	25.635	66,9	22.104	64,8
DELOITTE REVIZIJA d. o. o.	3.997	11,4	3.943	11,2	4.304	11,2	6.817	20,0
ERNST & YOUNG d. o. o.	4.631	13,2	4.587	13,0	9.938	25,9	6.520	19,1
KPMG SLOVENIJA, d. o. o.	6.300	17,9	5.584	15,8	5.366	14,0	5.063	14,9
PRICEWATERHOUSECOOPERS d. o. o.	5.592	15,9	7.490	21,2	6.026	15,7	3.704	10,9
Ostale revizijske družbe	14.673	41,7	13.680	38,8	12.671	33,1	11.983	35,2
AB AKTIVA d. o. o.	52	0,1	60	0,2	81	0,2	79	0,2
ABC revizija d. o. o.	1.175	3,3	1.026	2,9	817	2,1	607	1,8
ABECEDA d. o. o.	232	0,7	174	0,5	198	0,5	162	0,5
ACAM d. o. o.	2	0,0	54	0,2	111	0,3	92	0,3
ADAKTA d. o. o.	125	0,4	140	0,4	145	0,4	124	0,4
AGC Consultatio, d. o. o.	180	0,5	250	0,7	223	0,6	197	0,6
AUDIT & CO d. o. o.	616	1,8	706	2,0	625	1,6	496	1,5
AUDIT-I.N.G., revizijske storitve, d. o. o.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	0	0,0
AUDITOR REVIZIJSKA DRUŽBA d. o. o.	465	1,3	551	1,6	452	1,2	368	1,1
BDO REVIZIJA d. o. o.	1.036	2,9	910	2,6	854	2,2	866	2,5
BM VERITAS REVIZIJA d. o. o.	423	1,2	398	1,1	367	1,0	351	1,0
BO CONSULTING d. o. o.	74	0,2	67	0,2	58	0,2	55	0,2
CONSTANTIA PLUS svetovanje, d. o. o.	338	1,0	273	0,8	250	0,7	329	1,0
DINAMIC d. o. o.	510	1,4	500	1,4	482	1,3	480	1,4
ECUM REVIZIJA d. o. o.	361	1,0	330	0,9	322	0,8	319	0,9
ELSTAR CONSULTING d. o. o.	30	0,1	29	0,1	29	0,1	34	0,1
EPIS d. o. o.	183	0,5	205	0,6	180	0,5	143	0,4
EVIDAS d. o. o.	19	0,1	110	0,3	179	0,5	220	0,6
FAZA.S, finančne in revizijske storitve, d.o.o.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	9	0,0
FIRES d. o. o.	197	0,6	208	0,6	224	0,6	170	0,5
GM revizija, d. o. o.	323	0,9	257	0,7	259	0,7	259	0,8
GSS revizijska družba d. o. o.	142	0,4	183	0,5	142	0,4	139	0,4
IB INTERBILANZ AUDIT, d. o. o.	371	1,1	370	1,0	341	0,9	323	0,9
IN REVIZIJA d. o. o.	335	1,0	314	0,9	251	0,7	228	0,7
KAMARO d. o. o.	4	0,0	34	0,1	59	0,2	61	0,2
M-REVIZIJA IN SVETOVANJE, d. o. o.	116	0,3	110	0,3	109	0,3	97	0,3
PIT REVIZIJA d. o. o.	468	1,3	398	1,1	386	1,0	483	1,4
PKF d. o. o.	974	2,8	729	2,1	640	1,7	590	1,7
PLUS REVIZIJA, d. o. o.	669	1,9	561	1,6	479	1,3	401	1,2
PRO REVIZIJA, d. o. o.	328	0,9	286	0,8	236	0,6	241	0,7
PROBITAS ALPEN - ADRIA AUDIT d.o.o.	93	0,3	95	0,3	86	0,2	90	0,3
PROSPERUS d. o. o.	147	0,4	173	0,5	143	0,4	149	0,4
RATING d. o. o.	230	0,7	181	0,5	170	0,4	165	0,5
REALINEA d. o. o.	222	0,6	241	0,7	241	0,6	204	0,6
REFIKO d. o. o.	118	0,3	95	0,3	69	0,2	78	0,2
REMARS d. o. o.	87	0,2	79	0,2	61	0,2	54	0,2
RESNI revizija in svetovanje d. o. o.	n.p.	n.p.	35	0,1	85	0,2	118	0,3
REVIDERA d. o. o.	255	0,7	277	0,8	281	0,7	302	0,9
REVIDICOM revizijska družba d. o. o.	474	1,3	448	1,3	426	1,1	345	1,0
REVIDISLEITNER d. o. o.	205	0,6	231	0,7	185	0,5	169	0,5
REVISTO d. o. o.	237	0,7	196	0,6	198	0,5	200	0,6
REVIZIJA d. o. o.	226	0,6	211	0,6	207	0,5	220	0,6
REVIZIJSKA DRUŽBA BORERA d. o. o.	129	0,4	116	0,3	129	0,3	87	0,3
REVIZIJSKA HIŠA SIMONČIČ d. o. o.	80	0,2	106	0,3	143	0,4	157	0,5
REVIZIJSKI CENTER d. o. o.	643	1,8	317	0,9	191	0,5	239	0,7
RIPRO d. o. o., Velenje	83	0,2	82	0,2	105	0,3	109	0,3
RODL & PARTNER d. o. o.	359	1,0	270	0,8	249	0,6	293	0,9
S&S REVIZIJSKA DRUŽBA d. o. o.	n.p.	n.p.	61	0,2	119	0,3	79	0,2
SN REVIZIJA svetovanje d. o. o.	196	0,6	178	0,5	144	0,4	139	0,4
UHY Revizija in svetovanje d. o. o.	612	1,7	556	1,6	460	1,2	404	1,2
VALUTA, družba za revizijo d. o. o.	530	1,5	502	1,4	479	1,3	459	1,3
Skupaj:	35.194	100,0	35.284	100,0	38.306	100,0	34.087	100

Legenda: n.p. - revizijska družba v izbranem letu še ni poslovala oz. bila vpisana v register Slovenskega inštituta za revizijo.

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016.

Tabela 2: Relativni deleži povprečnega števila zaposlenih v revizijskih družbah

Leto	2011		2012		2013		2014	
	število zap.	v %	število zap.	v %	število zap.	v %	število zap.	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	259,41	56,9	263,24	59,2	260,9	60,1	230,54	57,7
DELOITTE REVIZIJA d. o. o.	35,56	7,8	37,66	8,5	45,10	10,4	50,51	12,6
ERNST & YOUNG d. o. o.	62,96	13,8	69,00	15,5	71,00	16,4	70,54	17,6
KPMG SLOVENIJA, d. o. o.	97,70	21,4	90,30	20,3	84,70	19,5	75,25	18,8
PRICEWATERHOUSECOOPERS d. o. o.	63,19	13,9	66,28	14,9	60,10	13,9	34,24	8,6
Ostale revizijske družbe	196,31	43,1	181,62	40,8	172,94	39,9	169,33	42,3
AB AKTIVA d. o. o.	1,00	0,2	0,00	0,0	0,81	0,2	1,93	0,5
ABC revizija d. o. o.	13,66	3,0	10,24	2,3	9,57	2,2	8,11	2,0
ABECEDA d. o. o.	3,00	0,7	2,33	0,5	3,00	0,7	3,00	0,8
ACAM d. o. o.	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
ADAKTA d. o. o.	1,00	0,2	1,00	0,2	1,00	0,2	1,00	0,3
AGC Consultatio, d. o. o.	2,54	0,6	3,00	0,7	3,00	0,7	2,35	0,6
AUDIT & CO d. o. o.	11,00	2,4	12,00	2,7	10,50	2,4	8,08	2,0
AUDIT-I.N.G., revizijske storitve, d. o. o.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	0,00	0,00
AUDITOR REVIZIJSKA DRUŽBA d.o.o. Ptuj	7,00	1,5	7,00	1,6	6,00	1,4	5,00	1,3
BDO REVIZIJA d. o. o.	13,00	2,9	14,00	3,1	14,00	3,2	14,00	3,5
BM VERITAS REVIZIJA d. o. o.	5,92	1,3	5,55	1,2	5,95	1,4	5,90	1,5
BO CONSULTING d. o. o.	1,00	0,2	1,00	0,2	1,00	0,2	0,50	0,1
CONSTANTIA PLUS svetovanje, d. o. o.	3,98	0,9	3,96	0,9	2,62	0,6	2,41	0,6
DINAMIC d. o. o.	8,93	2,0	8,03	1,8	8,43	1,9	7,21	1,8
ECUM REVIZIJA d. o. o.	4,00	0,9	4,00	0,9	2,90	0,7	4,28	1,1
ELSTAR CONSULTING d. o. o.	1,00	0,2	1,00	0,2	1,00	0,2	1,00	0,3
EPIS d. o. o.	3,00	0,7	3,00	0,7	2,00	0,5	2,00	0,5
EVIDAS d. o. o.	0,56	0,1	1,16	0,3	2,12	0,5	3,00	0,8
FAZA.S, finančne in revizijske storitve, d.o.o.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	1,00	0,25
FIRES d. o. o.	3,00	0,7	2,29	0,5	3,28	0,8	1,95	0,5
GM revizija, d. o. o.	4,25	0,9	5,00	1,1	4,75	1,1	3,83	1,0
GSS revizijska družba d. o. o.	2,00	0,4	2,00	0,4	1,25	0,3	2,91	0,7
IB INTERBILANZ AUDIT, d. o. o.	4,37	1,0	4,99	1,1	4,79	1,1	4,08	1,0
IN REVIZIJA d. o. o.	5,75	1,3	4,36	1,0	4,00	0,9	4,00	1,0
KAMARO d. o. o.	0,00	0,0	0,00	0,0	0,67	0,2	1,00	0,3
M-REVIZIJA IN SVETOVANJE, d. o. o.	3,00	0,7	3,00	0,7	2,78	0,6	2,08	0,5
PIT REVIZIJA d. o. o.	5,00	1,1	5,22	1,2	4,05	0,9	4,74	1,2
PKF d. o. o.	16,68	3,7	13,34	3,0	10,51	2,4	8,49	2,1
PLUS REVIZIJA, d. o. o.	3,28	0,7	3,00	0,7	2,50	0,6	1,83	0,5
PRO REVIZIJA, d. o. o.	4,00	0,9	3,92	0,9	4,00	0,9	4,00	1,0
PROBITAS ALPEN - ADRIA AUDIT d.o.o.	2,50	0,5	1,76	0,4	1,17	0,3	1,42	0,4
PROSPERUS d. o. o.	1,25	0,3	2,15	0,5	2,50	0,6	2,50	0,6
RATING d. o. o.	3,33	0,7	3,00	0,7	3,00	0,7	3,00	0,8
REALINEA d. o. o.	2,00	0,4	2,00	0,4	2,00	0,5	2,00	0,5
REFIKO d. o. o.	1,50	0,3	1,51	0,3	1,51	0,3	1,50	0,4
REMARS d. o. o.	1,00	0,2	0,94	0,2	1,00	0,2	1,00	0,3
RESNI revizija in svetovanje d. o. o.	n.p.	n.p.	0,87	0,2	2,00	0,5	2,00	0,5
REVIDERA d. o. o.	4,75	1,0	4,79	1,1	4,51	1,0	4,07	1,0
REVIDICOM revizijska družba d. o. o.	4,00	0,9	4,00	0,9	4,00	0,9	4,02	1,0
REVIDISLEITNER d. o. o.	3,55	0,8	2,46	0,6	2,82	0,7	4,00	1,0
REVISTO d. o. o.	5,10	1,1	6,00	1,3	6,00	1,4	6,00	1,5
REVIZIJA d. o. o.	2,00	0,4	2,00	0,4	2,00	0,5	2,00	0,5
REVIZIJSKA DRUŽBA BORERA d. o. o.	3,00	0,7	3,00	0,7	3,00	0,7	2,30	0,6
REVIZIJSKA HIŠA SIMONČIČ d. o. o.	2,00	0,4	1,00	0,2	1,00	0,2	2,00	0,5
REVIZIJSKI CENTER d. o. o.	8,67	1,9	3,36	0,8	0,00	0,0	0,00	0,0
RIPRO d. o. o., Velenje	1,00	0,2	1,00	0,2	2,00	0,5	2,00	0,5
RODL & PARTNER d. o. o.	3,00	0,7	1,83	0,4	2,00	0,5	2,50	0,6
S&S REVIZIJSKA DRUŽBA d. o. o.	n.p.	n.p.	1,90	0,4	2,00	0,5	1,91	0,5
SN REVIZIJA svetovanje d. o. o.	1,00	0,2	0,00	0,0	0,58	0,1	1,00	0,3
UHY Revizija in svetovanje d. o. o.	8,74	1,9	7,88	1,8	7,90	1,8	8,05	2,0
VALUTA, družba za revizijo d. o. o.	6,00	1,3	5,78	1,3	5,47	1,3	6,38	1,6
Skupaj:	455,72	100,0	444,86	100,0	433,84	100,0	399,87	100,0

Legenda: n. p. - revizijska družba v izbranem letu še ni poslovala oz. bila vpisana v register Slovenskega inštituta za revizijo.

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016.

Priloga 2: Tržni deleži, izračunani za trg naročnikov (javne družbe)

Tabela 1: Tržni deleži števila naročnikov (javne družbe) revizijskih družb

Leto	2011		2012		2013		2014	
	Št. naročnikov	v %	Št. naročnikov	v %	Št. naročnikov	v %	Št. naročnikov	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	35	62,5	34	63,0	35	62,5	36	64,3
Deloitte revizija d.o.o.	6	10,7	10	18,5	12	21,4	13	23,2
Ernst & Young d.o.o.	10	17,9	7	13,0	8	14,3	10	17,9
KPMG Slovenija d.o.o.	18	32,1	16	29,6	15	26,8	13	23,2
PRICEWATERHOUSECOOPERS d.o.o.	1	1,8	1	1,9	ni	ni	ni	ni
Ostale revizijske družbe	21	37,5	20	37,0	21	37,5	20	35,7
AGC Consultatio, d.o.o.	ni	ni	1	1,9	1	1,8	2	3,6
Auditor d.o.o.	4	7,1	4	7,4	3	5,4	1	1,8
BDO revizija d.o.o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	1	1,8
Dinamic, d.o.o.	1	1,8	1	1,9	ni	ni	ni	ni
Ecum revizija d.o.o.	1	1,8	1	1,9	1	1,8	1	1,8
Evidas d.o.o.	ni	ni	1	1,9	1	1,8	1	1,8
GSS revizijska družba d.o.o.	ni	ni	ni	ni	1	1,8	1	1,8
JPA-Abeceda d.o.o.	5	8,9	4	7,4	3	5,4	1	1,8
Kamaro d.o.o.	ni	ni	1	1,9	1	1,8	1	1,8
PIT revizija d.o.o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	1	1,8
PKF revizija in svetovanje d.o.o.	5	8,9	3	5,6	4	7,1	4	7,1
Plus revizija d.o.o.	1	1,8	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Pro revizija, d.o.o.	1	1,8	ni	ni	ni	ni	ni	ni
REALINEA d.o.o.	1	1,8	1	1,9	2	3,6	2	3,6
Revidera d.o.o.	ni	ni	ni	ni	1	1,8	1	1,8
Revidicom revizijska družba d.o.o.	ni	ni	1	1,9	1	1,8	1	1,8
UHY Revizija in svetovanje d.o.o.	1	1,8	2	3,7	2	3,6	2	3,6
Valuta d.o.o.	1	1,8	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Skupaj:	56	100,0	54	100,0	56	100,0	56	100,0

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe,

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016.

Tabela 2: Tržni deleži vrednosti vseh prihodkov naročnikov (javne družbe) revizijskih družb

Leto	2011		2012		2013		2014	
	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	11.192.971	94,5	11.065.063	95,5	10.610.795	95,5	10.998.535	95,8
Deloitte revizija d. o. o.	740.414	6,2	1.294.212	11,2	3.150.730	28,4	3.338.797	29,1
Ernst & Young d. o. o.	1.775.309	15,0	2.192.277	18,9	2.910.041	26,2	6.342.699	55,3
KPMG Slovenija d. o. o.	7.872.320	66,4	6.898.856	59,5	4.550.025	41,0	1.317.039	11,5
PRICEWATERHOUSECOOPERS d. o. o.	804.927	6,8	679.718	5,9	ni	ni	ni	ni
Ostale revizijske družbe	656.235	5,5	524.029	4,5	495.339	4,5	478.820	4,2
AGC Consultatio, d. o. o.	ni	ni	24.115	0,2	22.230	0,2	51.663	0,5
Auditor d. o. o.	49.727	0,4	49.869	0,4	44.769	0,4	14.157	0,1
BDO revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	12.920	0,1
Dinamic, d. o. o.	94.795	0,8	102.831	0,9	ni	ni	ni	ni
Ecum revizija d. o. o.	186	0,0	61	0,0	395	0,0	485	0,0
Evidas d. o. o.	ni	ni	335	0,0	1.267	0,0	1.125	0,0
GSS revizijska družba d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	0	0,0
JPA-Abeceda d. o. o.	93.680	0,8	66.298	0,6	52.387	0,5	9.762	0,1
Kamaro d. o. o.	ni	ni	589	0,0	545	0,0	677	0,0
PIT revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	6.877	0,1
PKF revizija in svetovanje d. o. o.	352.580	3,0	137.341	1,2	217.038	2,0	217.026	1,9
Plus revizija d. o. o.	650	0,0	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Pro revizija, d. o. o.	36.196	0,3	ni	ni	ni	ni	ni	ni
REALINEA d. o. o.	1.657	0,0	1.797	0,0	22.448	0,2	24.403	0,2
Revidera d. o. o.	ni	ni	ni	ni	99	0,0	23	0,0
Revidicom revizijska družba d. o. o.	ni	ni	29.824	0,3	24.699	0,2	27.512	0,2
UHY Revizija in svetovanje d. o. o.	3.543	0,0	110.969	1,0	109.462	1,0	112.190	1,0
Valuta d. o. o.	23.221	0,2	0		0		0	
Skupaj:	11.849.206	100,0	11.589.092	100,0	11.106.134	100,0	11.477.355	100,0

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe,

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016.

Tabela 3: Tržni deleži vrednosti sredstev naročnikov (javne družbe) revizijskih družb

Leto	2011		2012		2013		2014	
	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %	v tisoč EUR	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	46.374.837	97,8	39.473.658	97,4	41.061.165	97,5	39.994.682	97,6
Deloitte revizija d. o. o.	7.807.615	16,5	12.735.766	31,4	14.274.548	33,9	16.376.548	40,0
Ernst & Young d. o. o.	8.094.714	17,1	4.909.124	12,1	15.025.232	35,7	16.023.635	39,1
KPMG Slovenija d. o. o.	17.492.489	36,9	10.341.343	25,5	11.761.385	27,9	7.594.499	18,5
PRICEWATERHOUSECOOPERS d. o. o.	12.980.018	27,4	11.487.425	28,3	ni	ni	ni	ni
Ostale revizijske družbe	1.048.743	2,2	1.055.879	2,6	1.038.769	2,5	984.023	2,4
AGC Consultatio, d. o. o.	ni	ni	22.193	0,1	21.856	0,1	60.763	0,1
Auditor d. o. o.	131.034	0,3	145.093	0,4	130.471	0,3	74.628	0,2
BDO revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	12.476	0,0
Dinamic, d. o. o.	52.533	0,1	56.419	0,1	ni	ni	ni	ni
Ecum revizija d. o. o.	35.619	0,1	30.182	0,1	30.139	0,1	28.872	0,1
Evidas d. o. o.	ni	ni	23.939	0,1	23.217	0,1	24.326	0,1
GSS revizijska družba d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	0	0,0
JPA-Abeceda d. o. o.	115.729	0,2	93.678	0,2	69.710	0,2	6.219	0,0
Kamaro d. o. o.	ni	ni	16.636	0,0	16.999	0,0	17.623	0,0
PIT revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	21.632	0,1
PKF revizija in svetovanje d. o. o.	607.901	1,3	479.197	1,2	527.119	1,3	503.914	1,2
Plus revizija d. o. o.	16.534	0,0	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Pro revizija, d. o. o.	24.571	0,1	ni	ni	ni	ni	ni	ni
REALINEA d. o. o.	41.070	0,1	41.397	0,1	68.350	0,2	85.960	0,2
Revidera d. o. o.	ni	ni	ni	ni	4.760	0,0	4.411	0,0
Revidicom revizijska družba d. o. o.	ni	ni	19.839	0,0	18.245	0,0	17.750	0,0
UHY Revizija in svetovanje d. o. o.	5.581	0,0	127.307	0,3	127.902	0,3	125.450	0,3
Valuta d. o. o.	18.169	0,0	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Skupaj:	47.423.580	100,0	40.529.537	100,0	42.099.934	100,0	40.978.705	100,0

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe,

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016.

Tabela 4: Tržni delež vrednosti prihodkov z naslova opravljenih revizij javnih družb

Leto	2011		2012		2013		2014	
	v EUR	v %	v EUR	v %	v EUR	v %	v EUR	v %
Revizijske družbe								
BIG 4	1.752.100	86,8	1.719.156	88,4	1.736.816	88,6	1.716.521	89,3
Deloitte revizija d. o. o.	130.200	6,5	365.340	18,8	500.778	25,6	604.099	31,4
Ernst & Young d. o. o.	462.125	22,9	447.306	23,0	697.161	35,6	708.823	36,9
KPMG Slovenija d. o. o.	901.775	44,7	573.510	29,5	538.877	27,5	403.599	21,0
PRICEWATERHOUSECOOPERS d. o. o.	258.000	12,8	333.000	17,1	ni	ni	ni	ni
Ostale revizijske družbe	265.617	13,2	224.746	11,6	222.581	11,4	205.609	10,7
AGC Consultatio, d. o. o.	ni	ni	13.930	0,7	13.930	0,7	23.343	1,2
Auditor d. o. o.	48.964	2,4	50.480	2,6	43.844	2,2	20.835	1,1
BDO revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	7.500	0,4
Dinamic, d. o. o.	9.910	0,5	8.503	0,4	ni	ni	ni	ni
Ecum revizija d. o. o.	8.880	0,4	8.880	0,5	9.028	0,5	8.174	0,4
Evidas d. o. o.	ni	ni	5.100	0,3	5.100	0,3	5.100	0,3
GSS revizijska družba d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	0	
JPA-Abeceda d. o. o.	43.437	2,2	36.039	1,9	24.356	1,2	4.500	0,2
Kamaro d. o. o.	ni	ni	3.366	0,2	3.600	0,2	3.660	0,2
PIT revizija d. o. o.	ni	ni	ni	ni	ni	ni	4.109	0,2
PKF revizija in svetovanje d. o. o.	100.400	5,0	67.300	3,5	73.527	3,8	74.270	3,9
Plus revizija d. o. o.	3.354	0,2	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Pro revizija, d. o. o.	12.600	0,6	ni	ni	ni	ni	ni	ni
REALINEA d. o. o.	8.272	0,4	9.776	0,5	21.034	1,1	25.890	1,3
Revidera d. o. o.	ni	ni	ni	ni	6.500	0,3	6.500	0,3
Revidicom revizijska družba d. o. o.	ni	ni	6.372	0,3	6.662	0,3	6.728	0,4
UHY Revizija in svetovanje d. o. o.	15.000	0,7	15.000	0,8	15.000	0,8	15.000	0,8
Valuta d. o. o.	14.800	0,7	ni	ni	ni	ni	ni	ni
Skupaj:	2.017.717	100,0	1.943.902	100,0	1.959.397	100,0	1.922.130	100,0

Legenda: ni - revizijska družba v izbranem letu ni revidirala javne družbe.

Vir: GVIN, 2016; AJPES, 2016

